

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 93 - no. 5 - mei 1991

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Hoofdredacteur

J. Beetsma

Redactieleden

M.L. Boerjan, O. de Kat

Vaste medewerkers

N. de Jong, A. Neve, J.J. Speelziek, Ko Zoet

Bureauredactie

M.J.E.M. Canters

Ledenblad

Oplage 7250

Versijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

op aanvraag

Advertentie-tarieven

op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,

6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422

Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Telefax

08370-24180

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur

Winkel ma. 13.00-17.30, di. - vr. 8.30-17.30,

za. 8.30-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01

Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84

Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897

Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736

Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijltjes **zes weken voor de maand van plaatsing**, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's liefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 1ste van de maand.

jaargang 93 - nummer 5 - mei 1991

Inhoud

Van de redactie	139
Demonstratiedag honingwinning en -verwerking	139
Cursus kunstmatige inseminatie <i>R. Kakes</i>	139
Voor de beginner	
Een opwindende maand <i>Otto de kat</i>	140
Het effect van de vangraammethode op de aantasting door de varroamijt	
<i>J. van den Eijnde en J.A. van den Berg</i>	144
Mierezuur en de varroamijt	
<i>J.A. van den Berg</i>	145
Waar het Bijenhuis al niet goed voor is	146
Het Groentje 90 jaar geleden <i>Ko Zoet</i>	147
Bijenplant in beeld <i>Arjen Neve</i>	148
Van imker tot imker <i>Ko Zoet</i>	150
Geknipt voor u <i>Ko Zoet</i>	153
Boekbespreking	
„Een bij hoort er bij” door Theo Vogels	
<i>M.L. Boerjan</i>	154
Koninginneteelt	
Carnica Schiermonnikoog <i>M. Bijnen</i>	155
Verenigingsnieuws	
Openingswoord van de Voorzitter	
Algemene Ledenvergadering 23 maart 1991	156
Ingekorte versie Openingswoord Algemene Vergadering 31 maart 1990	157
Reactie op de Algemene Vergadering	
<i>B. Zweers</i>	158
Nieuwe HB-leden	159
Nieuws van het Bijenhuis <i>Frans Janssen</i>	160
80-jarige bestaan subvereniging	
Eck en Wiel <i>Wim H.M. Nissen</i>	160
Antwoorden op de vragen uit „Voor de beginner”	
<i>Otto de Kat</i>	160
Korven in Mali <i>A. van der Zwan</i>	161
Officiële mededelingen	
Bestrijdingsadvies Varroa voorjaar en zomer	
<i>J.A. van den Berg</i>	161
Tips <i>C. van den Brand</i>	162
Beknopt overzicht van de overlarfdagen	
<i>R. Kakes</i>	163
Agenda	163
Cursussen	165

Bij de voorplaat

Ter gelegenheid van de introductie van de nieuwe sluitzegel voor Nederlandse honing stelde de Afdeling Handel ons in de gelegenheid het mei-nummer te voorzien van deze schitterende kleurenopname.

Van de redactie

Op tijd inzenden van kopij

Zoals u opgemerkt zult hebben, werd het Groentje dit jaar op of vrijwel op de eerste van de maand door de postbode bij u thuisbezorgd.

De redactie heeft het ritme te pakken en tracht deze regelmaat te handhaven. Ook de vaste medewerkers en de meeste andere inzenders van kopij zijn goed op het nieuwe schema ingespeeld. Toch willen we nog even de aandacht vragen voor het feit dat de kopij zes weken voor de maand van plaatsing op het Bijenhuis aanwezig moet zijn. Graag willen wij voorkomen, dat u de teleurstellende mededeling zou krijgen dat uw kopij niet meer in het gewenste nummer van het Groentje geplaatst kan worden.

De inhoud van het Groentje opslaan in een gegevensbestand van de computer

De heer St. B. Siebelink in Doetinchem heeft de voor hem belangrijkste imkertechnische onderwerpen in het Groentje vanaf 1932 in rubrieken ingedeeld. Dit is een enorme klus geweest. Hij is nu van plan deze gegevens en die van de toekomstige Groentjes met behulp van een gegevensbestandprogramma en een computer op te slaan, zodat dan deze onderwerpen op eenvoudige wijze en snel opgezocht kunnen worden.

Graag zou hij willen weten of andere imkers ook al iets in deze richting hebben ondernomen en ervaring hebben in het werken met zo'n gegevensbestandprogramma.

Indien dit het geval is, zou hij graag in samenwerking met hen dit onderwerp willen uitwerken.

Graag zou de redactie uw reacties willen ontvangen.

Demonstratiedag honingwinning en -verwerking

De Dienst Landbouw Voorlichting (DLV) organiseert, in samenwerking met de Studieclub Bedrijfmatige Imkers een demonstratiedag over honing. Deze demonstratiedag zal plaatsvinden op 25 mei in de Koolzaadexpositie in Flevoland (kruising Vogelweg-Gruttoweg) van 09.30-16.00 uur, de toegang is gratis.

Programma

Om 10.00 en om 14.00 uur dezelfde lezing over honing door de DLV. Verder:

- demonstraties honingslingeren, enten, roeren etc.
- produktpresentatie
- mogelijkheid om honingverwerkingsmaterialen te kopen
- informatiestands van o.a. Keuringsdienst van Waren, Studieclub Bedrijfmatige Imkers en DLV
- verschillende bevolkte kasttypen en de mogelijkheid bijenvolken te verkopen (inl. bij de heer B. de Jong. Tel. 08811-61887)
- voor iedere belangstellende imker een samenvatting van de lezing en andere interessante schriftelijke informatie.

De Directie van Rijkswaterstaat, de vroegere Rijksdienst voor IJsselmeerpolders (RIJP), stelt niet alleen de ruimte beschikbaar voor deze dag, maar zal ook een pendeldienst met bussen naar de Kempphaan (het landelijk centrum voor milieuvriendelijk volkstuinieren) onderhouden zodat u tevens een bezoek kunt brengen aan de Nationale Tuinmanifestatie.

Nationale Tuinmanifestatie

Op deze manifestatie zullen aanwezig zijn:

- 40 standhouders op het gebied van moes- en siertuinen
- demonstraties van materialen voor moes- en siertuinen
- 30.000 vierkante meter modeltuin waaronder een bijen- en vlindertuin. Tevens worden er rondleidingen verzorgd
- de mogelijkheid om uw tuingrond te laten onderzoeken. Dit kost f 30,-. Neem ongeveer een halve liter grond mee. Verzamel deze op verschillende plaatsen in uw tuin.

Cursus Kunstmatige Inseminatie

R. Kakes, secretaris KTC

Door het Ministerie van Landbouw, Visserij en Milieu wordt een subsidie gegeven voor de aanschaf van KI-apparatuur en ondersteuning voor de eerste te houden cursus.

Aan besturen van alle imkersverenigingen in Nederland is een rondschriven uitgegaan met het verzoek geïnteresseerden voor deze of komende cursussen op te sporen. Zij die hierover meer willen weten gelieve zich met hun secretaris in verbinding te stellen.

Toen ik deze serie artikelen indertijd voorbereidde, was ik er al bang voor: hoe moet dat straks met 'mei' en 'juni', hoe zet ik die op papier? Hoe moet je beginnende imkers in kort bestek vertellen greep te houden op hun bijen in deze uitbundige maanden? De vraag 'Hoe houd ik bijen?' is in deze tijd meer een kwestie van 'Hoe houd ik het allemaal bij?' Dat vereist vaardigheden die je onmogelijk uit een boekje kunt leren, ook niet uit een dik handboek, laat staan uit een paar kolommen tekst in een imkersblad. Daarbij komt dat imkeren niet alleen een voortdurend inspelen is op de – bovendien nog weer van plaats tot plaats verschillende – grillen van de natuur. Ook de persoonlijke omstandigheden van de imkers zijn niet hetzelfde: de gepensioneerde imker met wat meer vrije tijd, imkert anders dan zijn jongere collega die een drukke zaak heeft. Zelfs verschillen in karaktereigenschappen spelen een rol. Kortom: de bedrijfsmethode die mij in mijn situatie prima bevalt, is misschien volkomen ongeschikt voor u. Maar goed, ik heb nu eenmaal deze klus op me genomen; ik zal mijn best doen en hopelijk pikt u er nog iets van op.

Geef ze de ruimte

Mei dus. Wat de bijen betreft komt dat vooral neer op: bouwen, groeien, nectar en stuifmeel verzamelen en je als volk voortplanten. Dat betekent voor de imker: ruimte in het broednest geven, laten bouwen, het zwermen in de hand proberen te houden en soms al... honing slingeren! Als u de vorige maand het volk een tweede broedkamer heeft gegeven, dan kunnen de bijen voorlopig nog wel even voort wat de ruimte betreft. Laat ze, als het enigszins kan, vooral bouwen. Bij goede dracht mag u best (moet u soms!) ook nog een honingkamer opzetten. Bovendien zijn vele cellen nodig om de nectar tijdelijk in op te slaan voor het tot honing ingedikt is. Vergeet ook niet tot en met juli zo ongeveer om de twee weken uit het bouwraam (zie deze rubriek in het aprilnummer) het gesloten darrebroed te snijden. Maar dan ook alleen uit dat raam; de rest van het darrebroed moet u laten zitten.

Ook uw volk wil zwermen

Het laten bouwen, het geven van meer ruimte, het opzetten van een lege honingkamer, dat zijn weliswaar allemaal handelingen die het zwermen een tijdje kunnen uitstellen, maar geheel afdoende zijn ze bijna nooit. Een gezond en sterk volk zal altijd willen zwermen, ik zou zelfs durven zeggen: hoort te gaan zwermen. Sterk en 'zwermtraag' (wat dat eigenaardige woord ook betekenen moge) gaan als regel niet samen. Als de imker niet wil dat er gezwermd wordt, zal

hij zelf moeten ingrijpen en daarvoor zijn in de loop der tijden talloze zwermverhinderingsmethoden bedacht, de een vaak nog vernuftiger dan de andere. Er worden vegers, vliegers en jagers gemaakt, we separeren, demareren, hangen over en vliegen kaal, gaan Aalsteren of passen Snelgrove toe. Een volk kan alleen maar zwermen als er genoeg bijen zijn die mee kunnen doen aan die expeditie en er een koningin aanwezig is. Zwermverhinderingsmethoden zijn dan ook allemaal gebaseerd op het volgende principe: verwijder een flinke hoeveelheid bijen of verwijder de koningin of doe allebei.

De koninginne-aflegger

Als u een sterk volk heeft, dat op twee broedkamers staat, zou u als volgt kunnen handelen.

Leg in een periode dat de bijen nog geen directe zwermplannen hebben, dus nog geen doppen hebben aangezet, een moerrooster tussen de twee bakken. U doet dat bijvoorbeeld op 10 mei. Misschien zitten er boven vijf, beneden vier ramen broed. Als de moer op de dag dat u het rooster legt, beneden zit,

dan zal er acht dagen later, op 18 mei dus, in de bovenbak geen jong open broed meer aanwezig zijn, vrijwel al het broed is daar gesloten. Misschien zitten er

een paar redcellen in, omdat de 'bovenbijen' zich gedeeltelijk moerloos voelden. Verwijder die. Nieuwe redcellen kunnen ze dan niet meer aanzetten. Eigenlijk kan dat al niet meer op de zevende dag, dus met larfjes van meer dan drie dagen oud, omdat er dan geen volwaardige koninginnen kunnen opgroeien, maar we nemen maar het zekere voor het onzekere. Het schijnt wel eens voor te komen dat er moerdoppen aangezet worden op larven van vier dagen. De achtste dag, op 18 mei in ons geval, zit u dus absoluut goed. Hang nu één raam waarop zich veel eitjes bevinden (en dan meestal ook jonge larfjes) zonder bijen en zonder de moer(!) in de bovenbak. U moet dit raam dus afslaan. Prik op de toplat een punaise, dan kunt u het raam later makkelijk herkennen. Zet de onderste bak, waarin de moer zich bevindt, opzij en plaats de bovenbak op een extra bodem op de oude plaats.

Let wel. Als op 18 mei blijkt dat de moer niet beneden maar boven zit (ze bevindt zich uiteraard in de bak met eitjes en jong broed) dan moet u natuurlijk de bovenbak opzij zetten.

Maar dat had u waarschijnlijk al begrepen. Daarmee is meteen aangegeven wat een groot voordeel is van deze methode: het bespaart u de moeite van het zoeken naar de moer in twee volle bakken met bijen.

Voor de beginner

U heeft nu twee volken: op de oorspronkelijke plaats staat volk 1, met gesloten broed en het raam eitjes en daarnaast volk 2 met de moer en broed in alle stadia, de koninginne-aflegger. Zorg ervoor dat dit volk voldoende voer heeft, want het raakt alle haalbijen kwijt die immers naar de oude plek terugvliegen. U kunt daarvoor het best een raam voer uit de bovenbak gebruiken omdat u daar toch plaats moest maken voor het raam eitjes van beneden. Geef het volkje af en toe wat slap suikerwater om in de waterbehoefte te voorzien. Vergeet ook niet het vlieggaat flink te verkleinen in verband met eventuele roverij. Volk 1 zal zich nu zeer spoedig moerloos voelen en redcellen gaan aanzetten. Zet er ook meteen na de ingreep een honingbak met uitgebouwde raten op; een rooster is niet nodig.

Dertien dagen geduld

Nu moet u geduld hebben tot de dertiende dag nadat u de moer opzij gezet heeft, tot 31 mei dus. Leg dan uw goeie oor tegen de zijwand van kast 1 en u zult het tuten van een pasgeboren moer horen. Wacht tot het eind van de middag, haal het raam met de punaise uit de kast en verwijder alle daarop nog aanwezige rijpe en onrijpe doppen. Mocht er toch nog een moer op uitkomen staan, laat die dan ook maar de kast inlopen, de moertjes vechten dan in de uren daarna wel uit wie uiteindelijk de scepter in het volk mag gaan zwaaien.

Na ruim een maand, zeg dus maar zo ongeveer in de eerste week van juli, mag u controleren of de jonge moer werksterbroed heeft.

Ondertussen is het opzij-geplaatste volk met de oude moer weer aardig op sterkte; er zijn inmiddels veel nieuwe haalbijen bijgekomen. Het zou zelfs toch nog kunnen gaan zwermen. Zorg dus voor ruimte, bijvoorbeeld door er een honingkamer op te zetten. Als alles goed gaat en het weer en de dracht een beetje meezitten, heeft u nu twee produktievolken die straks een oogst kunnen opleveren.

Zorg er wel voor dat de koninginne-aflegger voldoende gesloten, liefst uitlopend broed meekrijgt; het verliest immers veel vliegbijsen.

Blijf bij

Misschien dat u bepaalde facetten van de zojuist beschreven methode nog wat beter begrijpt als u de volgende zes vragen goed kunt beantwoorden. De antwoorden staan elders in dit Groentje.

Vraag 1: De dertiende dag kunt u de koningin horen tuten; waarom juist dan?

Vraag 2: Waarom is het beter de doppen laat in de middag te breken dan bijvoorbeeld 's morgens?

Vraag 3: Waarom krijgt het volk dat de redcellen aanzet heeft (volk 1 dus) een honingkamer met uitgebouwde raten en niet met kunstraat?

Vraag 4: En waarom is het niet nodig onder de honingkamer van volk 1 een rooster te leggen?

Vraag 5: Hoeveel dagen na haar geboorte zou de jonge moer aan de leg kunnen zijn?

Vraag 6: Waarom is het beter pas na ruim een maand te kijken of de jonge moer bevrucht en aan de leg is?

Alles nog eens op een rijtje

Samenvattend ziet ons werkschema er dus als volgt uit.

10 mei:

- rooster tussen de twee broedkamers leggen;

18 mei:

- bak met moer opzij zetten (= volk 2), raam voer geven, vlieggaat verkleinen, af en toe slap suikerwater toedienen;
- andere bak op oude plaats zetten (= volk 1), raam eitjes midden in broednest hangen, honingkamer opzetten;

31 mei:

- wanneer jonge moer in volk 1 tuut: doppen wegbreken;

eind juni:

- volk 2 in de gaten houden i.v.m. zwermplannen;

begin juli:

- controleer of de jonge koningin aan de leg is.

In plaats van op 10 mei mag u natuurlijk ook op een andere datum beginnen. In de meeste gevallen zal dat eerder wat later dan vroeger zijn. Wacht echter niet te lang, voor u het weet nemen de bijen zelf het initiatief in handen...

Is de zwermtijd vervroegd?

Een vroegere redacteur van het Groentje, de bekende imker Joh. A. Joustra, schreef in zijn in 1928 verschenen 'Het Bijenboek': 'Juni is de zwermmaand. Wel kan het weer parten spelen, kan het zwermen zelfs geheel verdringen naar juli, maar in normale jaren vallen in juni de meeste zwermen'.

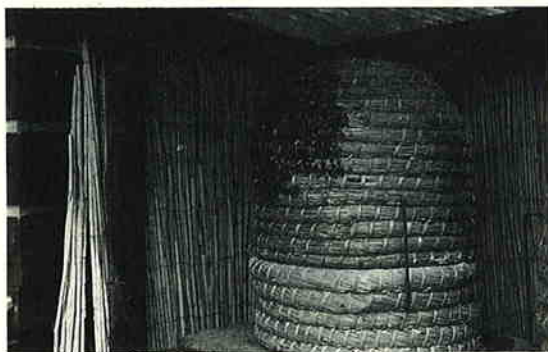
In zijn algemeenheid heeft Joustra nog wel gelijk, maar toch heb ik zelf de indruk dat in onze tijd de zwermtijd wat naar voren geschoven is. Dat zal voornamelijk wel veroorzaakt zijn door de zachte lentes van de laatste jaren. In 1990 bijvoorbeeld kwamen er al in april heel wat zwermen los en in het jaar waarin we nu zitten, hadden veel volken uit mijn omgeving al voor half maart zo'n vier à zes ramen broed; in de tweede helft van die maand was er gesloten darrebroed. Dat betekent dus oppassen in mei! Maar misschien heeft die vervroeging van de zwermtijd ook wel iets te maken met de manier waarop we tegenwoordig imkeren. Zo winteren wij waarschijnlijk sterkere volken in dan men in de twintiger jaren deed, waardoor de volken zich in het daaropvolgende voorjaar sneller kunnen ontwikkelen. Dat is nodig, want de moderne imkerij is vooral gericht op de voorjaarsdracht. In Joustra's tijd speelde de heidedracht een grote rol en was een vroege voorjaarsontwikkeling van minder belang.

Er gaat niks boven een echte natuurzwerm

We moeten ons wel goed realiseren dat elke zwermverhinderingsmethode de natuurlijke orde in het bijenvolk drastisch verstoort. Na onze ingrepen kost het de bijen heel wat tijd en gedoe de ontredderde boel weer een beetje in het gareel te krijgen. Een kunstzwerm is een kunstzwerm en dus geen zwerm. Wat dat betreft mogen we wel een beetje jaloers zijn op de korfimmers van weleer; die lieten de bijenvolken naar hartelust hun natuurlijke zwerm drift botvieren. Hun hele bedrijfsmethode was er op gebaseerd. Om Joustra nogmaals uit het eerder genoemde boek te citeren:

'Heide-imkers zetten er alles op, om hun korfvolken te laten zwermen. Indien in mei de zwermen afkomen, mag hij wel tot twee nazwermen per volk overgaan, een en ander natuurlijk afhankelijk van de sterkte van het moedervolk'. Kom daar vandaag de dag nog maar eens om: één voorzwerm en twee nazwermen van één en hetzelfde volk!

... 'Heide-imkers zetten er alles op, om hun korfvolken te laten zwermen' ...

Toch wisten die korfimmers precies wat ze deden, hun methode was gebaseerd op eeuwenoude ervaring. Een perfect samenspel tussen mens en bij: de bijen konden min of meer hun natuurlijke gang gaan en de imker kreeg toch zijn zin. Die goeie, ouwe tijd toch. Daarna zou het nooit meer zo worden als het geweest was, om maar weer eens de uitspraak van de bekende staatsman te parafraseren. Hoewel?

Voor wie van een avontuurtje houdt

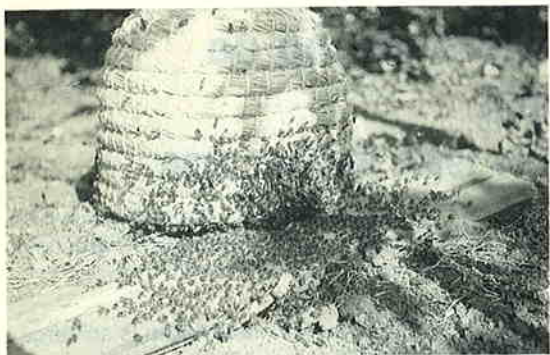
Het mag dan zo zijn dat imkers vinden dat je alles op alles moeten zetten om het zwermen tegen te gaan ('het verzwakt de volken', 'het vermindert de honingopbrengst', 'het past niet in een moderne bedrijfsmethode', enz.), toch is het natuurlijk niet verboden heel bewust een zwerm af te laten komen. Beste beginnende bijenhouder, wat let u... Als u in die betrekkelijk korte periode dat je een voorzwerm kunt verwachten, in de gelegenheid bent zo om en nabij de lunchpauze in de buurt van de bijenstal te

zijn, waag die gok dan eens. Het zien afkomen van een flinke voorzwerm is een van de meest indrukwekkende gebeurtenissen die een imker kan meemaken. Onlangs sprak ik een imker die, hoewel hij toch al een jaar of vijf bijen hield, nog nooit een volk had zien zwermen. Dan heb je toch iets heel moois gemist. Er zou een wet moeten komen waarin staat dat imkers in de zwermtijd recht hebben op een extra lange middagpauze; ze zijn graag bereid in de wintertijd die werkdag weer in te halen. Het komt overigens ook vaak voor dat de bijen zo vriendelijk zijn in het weekend te zwermen.

Een zwerm die niet wou gaan hangen zoals het in de leerboekjes staat.

Hopelijk gaat de zwerm hangen zoals op de tekeningen in de leerboekjes: keurig aan een niet al te dikke tak en binnen handbereik natuurlijk. Dan de schepkorf eronder en met één zwiep aan de tak valt de hele kluit braaf in de korf. Draai vervolgens, aan de voet van de boom, boven een tevoren klaargelegd omgekeerd kastdeksel, de kieps langzaam om, zodat de bijen naar boven kunnen kruipen. Zet daarbij de korf schuin tegen de kastrand. Wacht een poosje tot alle bijen rustig binnen zitten en sluit dan de korf af met een gazen doek. Zet dan het geheel weg op een koel plekje.

... 'Wacht een poosje tot alle bijen rustig binnen zitten' ...

Als u boft, gaat het inderdaad allemaal zo mooi en gladjes als zojuist beschreven. In vele gevallen doen zich echter allerlei onverwachte problemen voor. Hoe je die moet oplossen, kunt u weer niet uit een boekje leren en dus ook niet uit dit Groentje. ... Imkeren is een doorlopend avontuur, maar dat heeft u inmiddels al lang bemerkt.

Doe de geschepte zwerm 's avonds in een kast waarin u zonder bezwaar uitsluitend kunstraat kunt hangen, eventueel aangevuld met een of twee sluitblokken. Niet voeren nog, ze hebben in hun honingmaagjes

... 'In vele gevallen doen zich echter allerlei onverwachte problemen voor' ...

voor een dag of twee voldoende voedsel meegenomen. Bekijk de volgende dag maar eventjes een raam midden uit de tros; u ziet dat het al voor een groot deel uitgebouwd en meestal ook belegd is. De tweede dag kunt u 's avonds een bak voer geven; niet teveel tegelijk, zoveel berg ruimte hebben ze nog niet. Met een oplossing van drie kilo suiker in twee liter water, verdeeld in porties van ongeveer één jampotje per dag, kunnen ze voorlopig voort. Goed verzorgde zwermen ontwikkelen zich zeer snel; voor u het weet hebben ze een broedkamer vol bijen en maken ze weer nieuwe zwermplannen! Maar voorlopig is het nog niet zo ver.

Het afgezwermde volk moet u goed in de gaten houden. Er zit nu een flink aantal gesloten doppen in, waaruit na ongeveer een week de eerste moer kruipt die weer kan gaan zwermen. Zodra u tuten en kwaken hoort: alle doppen breken. Als u dat nog nooit eerder gedaan heeft, vraag dan of een collega-imker u daarbij wil helpen. De kans dat u een dop over het hoofd ziet, wordt zo een stuk kleiner. Kijk over een week of vier of de jonge moer aan de leg is.

Voorlopig hebben we het nog druk genoeg

Dat waren dus twee manieren om het zwermen te 'begeleiden': radicaal ingrijpen door een kunstzwerm te maken – de koninginne-aflegger – of niet ingrijpen en de zwerm laten afkomen. De volgende maand weet u de resultaten. Is de jonge moer aan de leg en hoe gaat het met de koninginne-aflegger (of de voorzwerm)? Bovendien heeft u het dan zo langzamerhand wel verdiend dat de bijen ook eens iets voor u gaan doen. Met andere woorden: zou er wat te slingeren zijn? In het volgende Groentje kom ik natuurlijk op deze zaken terug.

Tenslotte nog twee adviezen. Bezoek deze zomer eens een bijenmarkt; plaatsen en data staan in de rubriek 'Agenda' van dit blad. Of ga naar een zogenaamde 'overlarfdag' waar geroutineerde imkers allerlei vreemde fratsen uithalen met bijenlarfjes waaruit ze later geweldige koninginnen hopen te verkrijgen; een vorm van Hogere Bijenteelt dus. Het is leuk om zo'n dag eens meegemaakt te hebben, maar het is nog leuker om er zelf aan mee te doen. Later dan.

Rectificatie tabel aprilnummer

Ontwikkelingsduur in dagen

	Werkbij	Koningin	Dar
Ei	3	3	3
Open broed	5	5	7
Gesloten broed	12	7	15
Totaal	20	15	25

Het effect van de vangraatmethode op de aantasting door de varroamijt

Onderzoek op de Ambrosiushoeve in 1987, 1989 en 1990

J. van den Eijnde, Ambrosiushoeve en
J.A. van den Berg, IKC Glasgroente en Bestuiving, Hilvarenbeek

Voor een voldoende bestrijding van Varroa zijn chemische middelen tot nu toe nog steeds noodzakelijk. Vanwege het probleem van residuen in honing en was, de aversie van imkers tegen het gebruik van bestrijdingsmiddelen en vanwege het gevaar van het resistent worden van de varroamijt voor deze middelen, is het van groot belang aandacht te schenken aan biotechnische methoden. Tot nu toe zijn de arrest-raam- en de darreraatmethode bekend, die echter vanwege de moeilijke techniek en de vele benodigde arbeid weinig worden toegepast.

In Nederland wordt door het merendeel van de imkers kunstzwermen gemaakt.

Zwermen en kunstzwermen hebben relatief weinig mijten, omdat in die tijd van het jaar de meeste mijten in het broed zitten. Het hoofdvolk, dat het zwaarst besmet is, heeft als gevolg van deze bedrijfsmethode een broedloze periode. Het moet dus mogelijk zijn om een belangrijk deel van de mijten weg te vangen door in deze hoofdvolken ramen met open broed te hangen, afkomstig van de kunstzwermen.

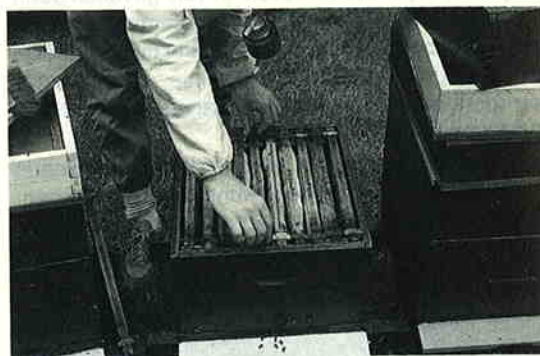
Dit broed is dan het enige broed in het juiste stadium dat voor de mijten beschikbaar is om naar binnen te gaan. Dit broed wordt, als het gesloten is, uit het volk verwijderd.

Het onderzoek

Bij ongeveer 15 hoofdvolken van de Ambrosiushoeve werden in 1987, 1989 en 1990 omstreeks 1 juni vegers gemaakt. In 1987 en 1989 gebeurde dat op de bijenstand in Vessem en in 1990 op die in Tilburg. De kunstzwermen kregen geen broed mee en werden na het maken een week lang naar de Ambrosiushoeve gebracht om afvliegen te voorkomen. Dertien dagen na het maken van de vegers werden bij de hoofdvolken de doppen gebroken.

In 1987 werden op twee data met punaises gemerkte lege uitgebouwde raten in het broednest van de vegers gehangen. De belegde ramen werden later als vangraam in de hoofdvolken gehangen, ook op twee verschillende data. De vangramen werden bij het hoofdvolk steeds in de onderbak gehangen, om te voorkomen dat honing in deze raten werd opgeslagen. Toen het broed in deze vangramen gesloten was, maar nog niet was uitgelopen, werden de ramen uit de hoofdvolken verwijderd en diepgevroren om het aantal opgesloten varroamijten te kunnen bepalen. Daarna zijn de hoofdvolken met Perizin behandeld om

het aantal mijten dat in de hoofdvolken is achtergebleven te kunnen bepalen. Alle bijenvolken waren voorzien van een varroabodem. De dode mijten op de lade werden op enkele data verzameld. Later werden de bevroren raten verkruid en ogenblikkelijk

Een raam met open broed wordt uit de veger genomen

gespoeld boven een dubbele honingzeef. De Varroamijten werden opgevangen op een fijne zeef en geteld.

In 1989 werden in plaats van twee, drie vangramen per hoofdvolk ingehangen, om na te gaan of dit het effect zou verhogen.

In 1990 is geprobeerd de effectiviteit te verhogen door de vangramen enkele dagen later in de hoofdvolken te hangen. Het broed in het hoofdvolk is dan vrijwel geheel uitgelopen en dat betekent dat zoveel mogelijk mijten op de bijen zitten en in de raten kunnen worden gevangen.

Resultaten

In 1987 was de infectie met Varroa zeer sterk. Per volk werden in totaal 1000 tot 7500 mijten verwijderd. Van dit aantal werd in de twee vangramen gemiddeld 69,43% weggevangen, met een spreiding van 36 tot 91%. Gemiddeld bleef dus ongeveer 30% van de mijten op de bijen achter. In 1989 was de infectie beduidend minder. Het totaal aantal mijten varieerde tussen 34 en 320. Er werd nu gewerkt met drie vangramen in plaats van twee. Dit heeft niet geresulteerd in een hoger percentage weggevangen mijten. Dit bedroeg gemiddeld 61,82%, met een spreiding van 30 tot 98%. Ook in 1990 was de infectie met Varroa

Het schema van de proeven ziet er als volgt uit:

Behandeling*	1987	1989	1990
1	2 juni (0)**	1 juni (0)	29 mei (0)
2	15 juni (13)	14 juni (13)	11 juni (13)
3	11 juni (9)	8 juni (7)	11 juni (13)
	17 juni (15)	12 juni (11)	15 juni (17)
		16 juni (15)	
4	17 juni (15)	12 juni (11)	15 juni (17)
	24 juni (22)	19 juni (18)	19 juni (21)
		21 juni (20)	
5	1 juli (29)	21 juni (20)	29 juni (31)
		28 juni (27)	
6	1 juli (29)	28 juni (27)	29 juni (31)

- * 1: Vegers gemaakt.
2: Doppen gebroken.
3: Lege raten in de vegers gehangen.
4: Belegde ramen als vangraam in de hoofdvolkten gehangen.
5: Vangramen uit de hoofdvolkten verwijderd.
6: Nabehandeling op achtergebleven mijten in de hoofdvolkten.

** De getallen tussen haakjes geven het aantal dagen aan na het maken van de vegers.

niet zeer sterk, met een totaal aantal mijten, variërend van 21 tot 283. De twee vangramen werden dit jaar zo laat mogelijk ingehangen. Ten opzichte van het onderzoek in 1987 gaf dit echter geen verbetering van de effectiviteit. Het gemiddelde percentage weggevangen mijten bedroeg nu 68,49% met een spreiding van 46 tot 86%.

Onder imkers geldt, dat ingrijpen in bijenvolken met jonge moeren het risico van 'inballen' van de moeder inhoudt. Alle drie jaren werden de hoofdvolkten na afloop van de proef gecontroleerd op een leggende koningin. Alle jonge koninginnen zijn op bruidsvlucht geweest en vervolgens zonder problemen aan de leg gegaan.

In 1989, toen drie vangramen werden gebruikt, is nagegaan wat het nadelig effect is van het wegnemen van deze vangramen uit de vegers. Op 22 juni bleken deze vegers twee met bijen bezette ramen en twee broedramen minder te hebben dan vegers waaruit geen vangramen waren genomen.

Conclusies

De vangraatmethode is een relatief gemakkelijk toepasbare imkerteknische ingreep, die goed in te passen is in de gebruikelijke zwermverhinderingmethoden en minder arbeidsintensief is dan de arrestaammethode. Een belangrijk gedeelte van het aanwezige aantal varroamijten wordt hiermee verwijderd. De methode past in het streven om in het seizoen de mijtenpopulatie te verminderen, zonder tijdens de dracht bestrijdingsmiddelen toe te passen. De methode heeft geen negatief effect op het aan de leg gaan van de jonge koninginnen. De effectiviteit van de vangraatmethode is echter te laag om de mijtenpopulatie gedurende het gehele jaar op een aanvaardbaar niveau te houden. Aanvullende maatregelen later in het seizoen zullen noodzakelijk blijven.

Mierezuur en de varroamijt

J.A. van den Berg,
IKC Glasgroente en bestuiving

Bij de bestrijding van deze mijt zijn wij helaas nog steeds in belangrijke mate afhankelijk van chemische middelen.

Bio-technische methoden zijn tot nu toe niet zodanig effectief, dat alleen hiermee de besmettingsgraad op een aanvaardbaar niveau gehouden kan worden. Als bestrijdingsmiddel zijn in Nederland Perizin, Folbex VA, melkzuur en mierezuur in de vorm van Illertissen Mijtenplaten (I.M.P.) toegelaten. Melkzuur heeft een goede werking, maar geeft schade aan de bijen en over Perizin en Folbex is al veel geschreven, daarom lijkt het goed eens een artikel aan mierezuur te wijden, met onder andere aandacht voor het onderzoek, dat voornamelijk in Duitsland heeft plaatsgevonden.

Wat is mierezuur?

Mierezuur is een in de natuur voorkomende organische verbinding. In hoge concentraties is het een gevaarlijke stof, die sterk etsend werkt en dus verwondingen veroorzaakt, wanneer het in contact

komt met de huid. Inademen van de damp is zeer gevaarlijk, met name voor de longen. Wanneer mierezuur in een hoge concentratie gebruikt zou worden als bestrijdingsmiddel tegen de varroamijt bestaat er naast een grote kans op letsel voor de imker ook een gevaar voor verlies van bijen en koninginnen. Om deze redenen is in Nederland mierezuur alleen toegelaten in de vorm van Illertissen Mijtenplaten. Dit zijn platen zachtboard van 20 bij 30 cm, die geïmpregneerd zijn met 25 ml mierezuur met een concentratie van 60%. Deze platen zijn gehuld in plastic, voorzien van gaten voor de verdamping. Ondanks het vrij lage gehalte aan mierezuur zijn deze platen zeker niet ongevaarlijk. Daarom dienen bij gebruik de nodige voorzorgsmaatregelen in acht te worden genomen. Hier komen we straks nog op terug.

Resultaten van onderzoek.

Met name in Duitsland is vrij veel onderzoek gedaan naar de toepassing van mierezuur als bestrijdings-

middel tegen de varroamijt. Ritter (1986) vond dat Illertissen Mijtenplaten een zeer wisselende werking (50-90% doding van de mijten) hebben en hij wijst hij op het gevaar van schade aan jonge bijen, open broed en koninginnen. Dit onderzoek betrof de tot dan toe normale toepassingsmethode, waarbij de platen boven op de ramen werden gelegd.

Later onderzoek van Muller (1987) en Ritter (1988) toonde aan, dat een toepassing, waarbij de platen onder het volk werden gebracht (ingeschoven door het vlieggat) een duidelijk betere werkzaamheid had (gemiddeld 94%) en geen schade aan de bijen veroorzaakte. De betere werkzaamheid zou onder andere veroorzaakt worden door het feit, dat op deze manier de mijten in het broed eerder door de mierzuurdamp worden bereikt. De damp dringt namelijk in de broedcellen door en heeft ook daar een zekere werking. Tot dan toe werd mierzuur in Duitsland gewoonlijk alleen als eenmalige behandeling in de nazomer toegepast, gevolgd door een behandeling met Perizin of Folbex in de herfst. Door toediening onder het volk zou met alleen Illertissen Mijtenplaten ook een voldoende bestrijding van de varroamijt mogelijk zijn.

Toepassing.

Illertissen Mijtenplaten kunnen alleen worden toegepast in de nazomer en herfst als er geen honing voor de menselijke consumptie meer in het volk aanwezig is. Bij toepassing tijdens drachtperioden kunnen namelijk grote hoeveelheden mierzuur in de honing terecht komen. Het beste is de platen in de avond aan te brengen, als de vliegbijen binnen zijn. Twee platen voor een volk op twee bakken is voldoende. De platen dienen tenminste 12 uur in het volk te blijven. De temperatuur moet minstens 12 °C

zijn, maar liever niet hoger dan 25 °C, daar dit een negatieve invloed heeft op de werking. Het vlieggat dient de gehele tijd volledig geopend te zijn. Het beste is deze behandeling 4x te herhalen met tussenpozen van 4 dagen. Voor het overige dient de gebruiksaanwijzing nauwgezet gevolgd te worden. In verband met het toch niet ongevaarlijke karakter van mierzuur dienen de veiligheidsaanbevelingen strikt nagekomen te worden. Denk hierbij vooral aan een veilige bewaarplaats voor de platen en beschermende kleding bij het toepassen. Ga nooit zelf experimenteren met mierzuur. Enerzijds is het verboden mierzuur anders dan in de vorm van Illertissen Mijtenplaten toe te passen, anderzijds is het onverantwoord in verband met de grote risico's.

Samenvatting.

Mierzuur is een in de natuur voorkomende organische verbinding, waarmee, gelet op het Duitse onderzoek, een redelijk tot goede bestrijding van de varroamijt is te bereiken. Tot nu toe wordt het in Nederland meestal gebruikt als een voorbehandeling in de nazomer, wanneer een sterke besmetting is geconstateerd. Deze voorbehandeling wordt dan in de late herfst gevolgd door een behandeling met Perizin. In Nederland is toepassing van mierzuur alleen toegelaten in de vorm van Illertissen Mijtenplaten.

Volgens Duits onderzoek is de beste werking te bereiken bij een toepassing van de platen onder het volk.

Lees voor het toepassen nauwkeurig de gebruiksaanwijzing. In verband met het niet ongevaarlijke karakter van mierzuur dienen de veiligheidsaanbevelingen strikt te worden opgevolgd.

Waar het Bijenhuis al niet goed voor is

Klant: Wat is de maat van een dekplank van een Simplexkast?

Verkoper: Heeft u geen Simplexkast?

Jawel, maar die heb ik niet bij de hand, en ik moet een stuk triplex daarvoor op maat zagen, dus denk ik bel het Bijenhuis even.

Wel, de maat is 40 x 45 cm.

Inklaringskantoor belt het Bijenhuis

Er staat hier iemand bij mij, die iets wil invoeren, maar hij kent het inklaringsnummer niet, ik weet niet wat het suikergehalte is. Weet u dat?

Is die zending dan voor ons bestemd?

Nee.

Wat is de naam van die persoon?

Dat zeg ik niet.

Het spijt ons wel, maar dan krijgt u van ons de accijnscode niet.

Ik ben op zoek naar een Engels bijenvolk voor mijn vader, het was van een broeder of iets dergelijks.

U bedoelt waarschijnlijk Buckfastbijen.

Verkoopt u die ook?

Nee. Bent u of uw vader lid van onze vereniging?

Nee, hoezo?

Omdat wij elke maand een blad uitgeven, waarin de Buckfastbij te koop wordt aangeboden.

Kunt u mij een telefoonnummer geven?

Wilt u dan lid worden?

Nee hoor, geen sprake van.

U wilt dus wel van onze service gebruik maken maar geen lid worden, het spijt me zeer dan kan ik u geen telefoonnummers geven.

Landbouw en bijenteelt, het heeft en had met elkaar te maken. Ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van het Genootschap voor Landbouw- en Kruidkunde werd door de afdeling Utrecht van de VBBN een tentoonstelling voor bijenteelt georganiseerd. Imkers konden hun produkten aan het publiek presenteren. Welke voorwaarden werden er gesteld en wat waren de prijzen?

Natuurlijk volgen we ook nu de praktische tips. Verder werd er veel aandacht besteed aan het honinggewin, waarin een belangrijke rol was weggelegd voor lange bijentongen.

WAT DE YMKER MAG

1. Honig in raat uit lossen bouw. Minste inzending 10 sectiën; of wel 3 raampjes, of één groot raam (Layens, Blatt, Gravenhorst, Dadant).
2. Tafelhonig uit vasten bouw, in schijven of schollen van minstens 1 kilo gewicht.
3. Het grootste en schoonste blok was, minstens 5 kilo.
4. Kunstraat, minstens 1 kilo, met opgaaf waar en door wie vervaardigd.
5. De doelmatigste, eenvoudigste en goedkoopste bijenwoning voor lossen bouw met toebehooren, onverschillig uit welke grondstof vervaardigd.

De te verdienen prijzen voor genoemd onder 1, 2 en 5:

Eerste prijs: Groote verguld-zilveren medaille; tweede prijs: Groote zilveren medaille; derde prijs: bronzen medaille.

Voor het ingezondene onder 3 en 4 waren beschikbaar gesteld: eerste prijs: kleine zilveren medaille; tweede prijs: bronzen medaille.

DE BIJEN IN MEI

De imker blijft steeds met voederen doorgaan en zal met genoegen den voortuitgang waarneemen. Daar er nog vele koude nachten kunnen komen, laat men de winterbedekking nog zitten. Het is juist in den broedtijd, dat voor warm houden moet gezorgd worden. Men moet ook niet vergeten om de bijen op de een of andere wijze van water te voorzien, zij hebben daar groote behoefte aan; voor sterke volken neemt men zelfs een waterverbruik aan van ongeveer een liter per dag.

Zorgt bij tijds alles in orde te hebben om den zwerm op te vangen en om hem te huisvesten. Een groot aantal imkers laat gewoonlijk te veel zwermen. Daarbij begaat de beginneling nog de fout om alle zwermen die een volk geeft, elk voor zich in een korf te huisvesten of kast te zetten. Zoo doende krijgt men wel veel vlieggaten

waaruit bijen komen, maar weinige waarin veel wordt ingedragen.

Waar vroege dracht is, kan ook de vaste-bouw imker daarvan genieten. Men plaatst den korf het onderste boven, zet er dan een opzetkastje op, stopt en smeert alles goed dicht, zoo zal hij met zijn korven met vasten bouw, evenals de mobilimker met zijn losse ramen van de vroege dracht voordeel kunnen hebben.

LANGTONGIGE HONINGBIJEN

Is het toeval of een naspeurbare samenhang, dat niet alleen in Amerikaansche maar ook in een Fransch vaktijdschrift (L'Union Apicole) eens weer de aandacht wordt gevestigd op veredeling der bijen door selectie (het uitzoeken en aanhouden) der langsttongige? Welnu, ten bewijze volge hier een verslag van den Franschen bijenteler den heer Charton-Froissard.

Reeds langen tijd had het mijn aandacht getrokken, dat er een groot verschil in honingopbrengst bestaat tussen koloniën van bijen van hetzelfde ras met moeders van gelijken leeftijd en vruchtbaarheid, van nagenoeg dezelfde sterkte in den tijd van het gewin, gehuisvest in gelijke huiven in denzelfden stal en met dezelfde zorg behandeld. Ja zelfs in de bedrijvigheid der buitmaaksters was geen merkbaar verschil. Vanwaar dan toch die belangrijke verschillen in honingopbrengst?

Daar alle genoemde gegevens vrijwel voor alle stokken dezelfde waren, moest er een andere oorzaak zijn. Of meer oorzaken misschien wel. Lang zocht ik tevergeefs, tot ik eindelijk besloot de bijen eens aandachtig gade te slaan op het veld. En ziet, daar vond ik de oplossing van het raadsel. Ik merkte op, dat terwijl sommige bijen zekere bloemen gewoonweg voorbijvlogen, andere ze bevlogen en blijkens den duur van het bezoek, ook honig opzogen. Wat een nader onderzoek me dan ook bevestigde. Al spoedig wijdde ik in 't bijzonder mijn aandacht op het bevliegen der roode klaver.

Het was een drooge zomer en het gewin op den meesten honigplanten slechts matig. Toch zag ik geregeld een veld met roode klaver bevliegen door een klein getal bijen. Waarom gingen de andere niet erop azen? Lag het aan de geur van de roodeklaverhonig? Dit kon niet zijn, daar deze dezelfde is als van de witte, die wel door de andere werd bezocht. Een vergelijking der bloemen van roode en witte klaver geeft het ant-

Vervolg op pagina 149

Meidoorn

Arjen Neve

Armoe?

Er wordt wel beweerd dat wanneer bijen op de bloemen van meidoorns vliegen ze armoe lijden. Zoiets als 'honger maakt rauwe bonen zoet'. Diverse malen heb ik echter bijen op meidoorns zien vliegen, die in de directe nabijheid van andere zeer in trek zijnde bijenplanten stonden, waarop ook druk werd gevlogen. Van gebrek aan bloeiende bijenplanten anders dan de meidoorn was geen sprake. Er zal nog veel wetenschap moeten worden bedreven om er achter te komen waarom bijen een bepaalde soort plant wel bezoeken en een andere niet. Hoogstwaarschijnlijk zullen er wel altijd onbeantwoorde vragen blijven bestaan. Dat is het fascinerende van deze hobby.

Variabele soorten

Het geslacht meidoorn (*Crataegus*), dat tot de rozenfamilie (*Rosacea*) behoort, telt ongeveer 200 soorten. Ze komen voor in de gematigde streken van het noordelijk halfrond, in het bijzonder in Noord-Amerika. In Gray's Manual of Botany worden 103 Noord-Amerikaanse soorten genoemd met daarnaast nog vele variëteiten en kruisingen. De soorten van meidoorn zijn namelijk zeer variabel en bovendien vinden veel kruisingen tussen de soorten plaats. Van daar dat het aantal benoemde soorten in de literatuur vaak sterk verschilt.

Drie inheemse soorten

Inheems in België en Nederland zijn de eenstijlige meidoorn (*Crataegus monógyna* Jacq.), de tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata* (Poiret) DC.) en de koraalmeidoorn (*Crataegus curvisépala* Lindman). De meest algemeen voorkomende soort is de hier afgebeelde eenstijlige meidoorn. Van oorsprong hoort hij thuis op jonge (holocene) terreinen, waarvan de bodem uit zand of lichte klei bestaat. De plant, die de struikvorm of de boomvorm kan hebben, gedijt ook goed op andere grondsoorten, als deze maar niet te arm aan voedsel en niet te nat zijn. Eenstijlige meidoorn is daardoor een echte cultuurvolger. Hij wordt veel gebruikt als hulphoutsoort in het bosplantsoen. De sierwaarde bestaat uit de bloemen en vruchten. Door de aanwezigheid van takdoorns is de begroeiing moeilijk toegankelijk. De meidoorn wordt daarom veel gebruikt voor beplanting van taluds van wegen bij opritten van viaducten en bruggen, mede omdat hij de luchtverontreiniging goed verdraagt.

Bloei in mei en juni

Eenstijlige meidoorn bloeit het laatst van onze inheemse soorten. In de tweede helft van mei en begin juni zijn bomen en struiken geheel overdekt met een witte bloemenpracht. De bloemvorm is rond en vertoont weinig geledingen doordat de kroonbladen elkaar overlappen. De bloem heeft geen optisch honingmerk. Doordat ze in een vertakte tuil staan vormen de bloemen samen tussen het bladgroen een opvallende verschijning voor bezoekende insecten. De bloemen zijn proterogyn, hetgeen wil zeggen dat de stamper rijp is voordat de helmknoppen opengaan en het stuifmeel vrijkomt. In een bloem vinden we meestal 20 meeldraden. Het vruchtbeginsel bestaat uit één vruchtblad. *Monógyna* is afgeleid van mono = één en gyné = vrouw, stempel. Er zijn twee zaadknoppen, waarvan er één onvruchtbaar is.

Geur

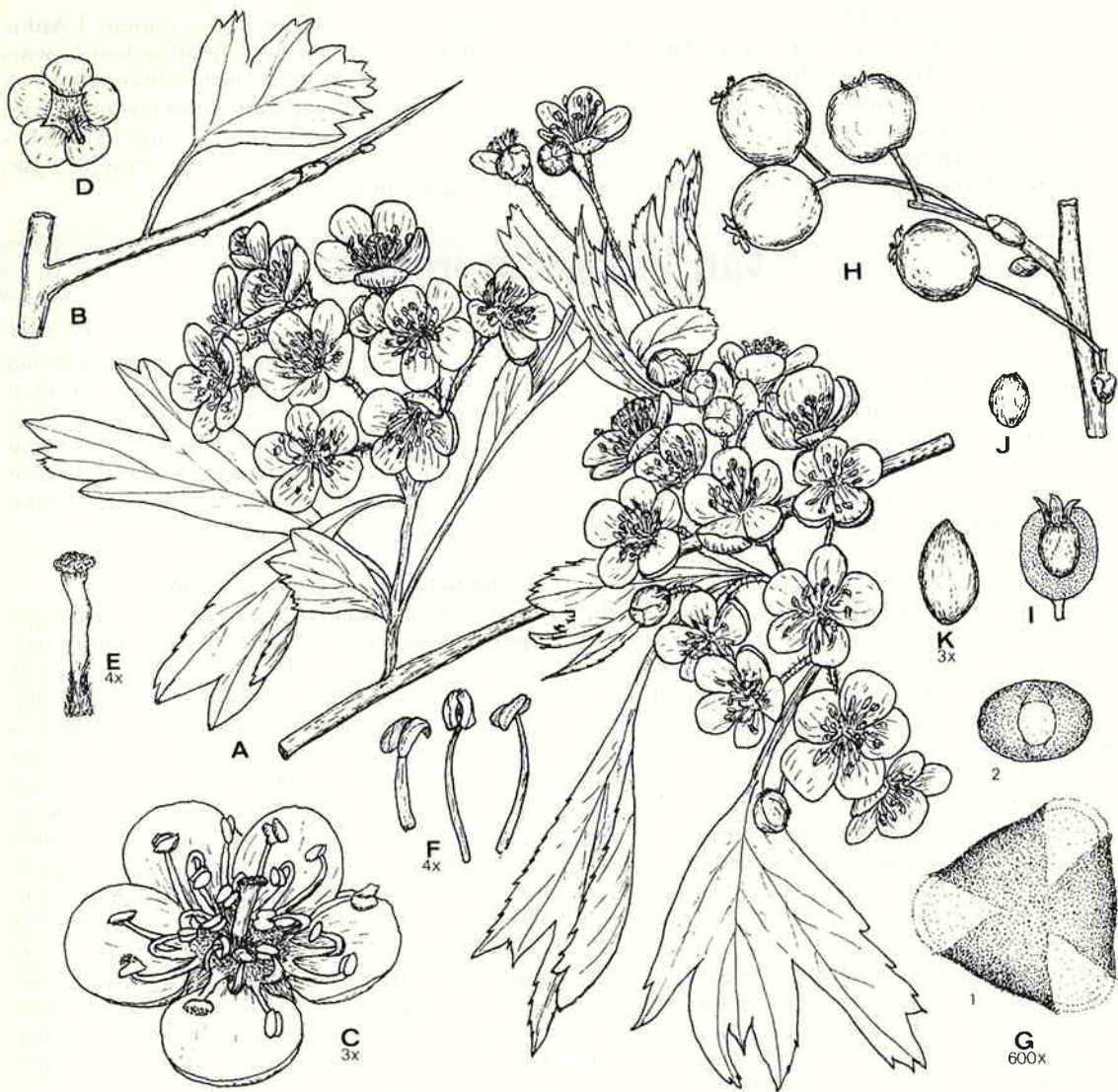
Over het algemeen wordt aangenomen dat geurstoffen van bloemen bij de oriëntatie van insecten pas dienst gaan doen als deze de bloem op korte afstand zijn genaderd. Bij de meidoorn zal de geur ongetwijfeld op grote afstand ook al een bijdrage leveren aan de oriëntatie, want op tientallen meters is de geur al waar te nemen. De bloemen verspreiden een zoete zware geur, die niet door een ieder wordt gewaardeerd. Deze geur, die doet denken aan die van een mengsel van urine en ammoniak, bevat trimethylamine. Bijen verzamelen stuifmeel en nectar op de bloemen. Wanneer ze uitsluitend stuifmeel verzamelen is het bloembezoek vluchtig en van korte duur. De kleur van de stuifmeelklompjes varieert van geel tot vuilgeel. Het nectarium ligt op een vlakke discus rond de stamper, die aan de basis behaard is. Daarin kan zich de nectar verzamelen wanneer het niet spoedig wordt opgenomen. In de nectar domineert de hoeveelheid vruchtesuiker en druivesuiker. De bloemen worden ook veel bezocht door zandbijen (*Andrena*) en groefbijen (*Halictus*).

Vruchten in oktober

In oktober prijken de rode vruchten aan de bomen en struiken. Het zijn schijnvruchten, waarvan het vruchtvlees melig is. Ze zijn gekroond met de restanten van de bloemkelk. De pitten, elk één zaad bevattend, worden door vogels verspreid, die van de vruchten eten. Het zaad komt in het voorjaar tot ontkieming.

Literatuur:

Palmer, E.J. (1950): *Crataegus*. Gray's Manual of Botany, 8: 767-801. American Book Company New York.

Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna* Jacq.)

A tak met bloeiwijze; B takdoorn; C bloem; D onderzijde bloem; E stamper; F meeldraden; G stuifmeelkorrel, gezien van boven (1) en schematisch van opzij (2); H vruchten; I doorsnede vrucht; J pit; K zaad.

Vervolg van pagina 147

woord: de eerste zijn langer, zodat de honigblaasjes erin dieper liggen en . . . dus onbereikbaar voor korte tongen. Onder bijen van hetzelfde ras en levende onder dezelfde voorwaarden moesten dus verschillende tonglengten bestaan?

Ziehier de resultaten van een onderzoek van 1897 op zes stokken van vrijwel dezelfde sterk-

te en alle zwermen op een en dezelfde dag ingekorfd.

Nr.	Gewicht op 20 juni	Gewicht op 27 juli	Tong- lengte
1	12,0 kg	18,0 kg	9,5 mm
2	12,0 kg	12,0 kg	7,4 mm
3	11,5 kg	12,0 kg	7,9 mm
4	12,5 kg	17,5 kg	9,2 mm
5	13,0 kg	13,5 kg	8,1 mm
6	11,5 kg	17,0 kg	9,4 mm

Vervolg op pagina 150

Vervolg van pagina 149

Ik besloot dit te onderzoeken en vervaardigde daartoe een instrumentje, bij de meeste imkers bekend onder de naam Glossometer (= tongmeter van Charton) en reeds in 1892 door mij beschreven. In het volgende jaar publiceerde ik de resultaten mijner eerste metingen in het

bijtijdschrift van het departement L'Aube. Het onderzoek had plaats op inlandsche zwarte bijen van zes verschillende stokken en wees uit: de langste der gemeten tongen was 9,2 mm, terwijl de lengte der kortste slechts 7,1 mm bedroeg, hetgeen het aanzienlijke verschil oplevert van 2,1 mm.

Van imker tot imker

Ko Zoet

Heeft u ook zo genoten van de fraaie dagen in de maand maart? Let wel, dat was voor de derde maal in successie. Als april niet stijf staat van de kou, dan kan het haast niet anders of de volken moeten ook dit jaar vroeger dan normaal op zwermhoogte komen. Van menig imker op de voorjaarsdracht zal dat extra zweetdruppeltjes vergen, om nog maar te zwijgen over de spanning of alles naar wens gaat.

We moeten er maar niet al te dramatisch over doen, want het hoort nu eenmaal bij het imkeren. Maak gebruik van de aantekeningen die u van elk volk bijhoudt. Uit de ontwikkeling van de volken kan je ongeveer opmaken wanneer het gaat spannen. Rond het zwermgebeuren zijn er weinig harde uitspraken te doen, maar een ding is zeker: zonder de aanwezigheid van geslachtsrijpe darren in een volk, gaat het niet zwermen. Natuurlijk is het niet zo dat de bijen controleren of er taakbekwame heren present zijn om vervolgens het sein op zwermen te zetten. De volgorde van deze gebeurtenissen ligt in de ontwikkeling van elk volk opgesloten.

Doen de bijen aan natuurlijke selectie?

Selectie is helemaal in. Wat we er mee willen bereiken is voor de beoefenaars een duidelijke zaak, maar staat verder buiten dit verhaal. De vraag is of de ontwikkeling van de bijenvolken in een ongestoorde omgeving (dus zonder ingrijpen van de imker) selectie tot doel heeft. Al mijmerend kwam ik tot de volgende gedachte.

Aan de basis van elke selectie staat de aanwezigheid van een groot aantal gezonde geslachtsrijpe darren voor de bevruchting van de koninginnen. In een zich ontwikkelend volk worden in de nawinter en het vroege voorjaar eerst de werkstercellen belegd en naarmate het voorjaar vordert, komen de darrecellen aan bod. Sterke volken bereiken dit stadium eerder dan zwakke. Volken zijn sterk omdat ze goede eigenschappen bezitten; ze steken als het ware goed in hun pels. Geslachtsrijpe darren zullen dus het eerst aanwezig zijn in de sterke volken. Deze volken zullen ook als eerste het stadium van de deling bereiken en hieruit volgt dat in het voorjaar zowel geslachtsrijpe darren als onbevruchte koninginnen van de sterkste volken (gezondste volken) de meerderheid zullen vormen. Natuurlijk kunnen we allerlei uitzonderingen bedenken, maar ik denk toch dat het bovenstaande de gro-

te lijn zal zijn. Ik geef toe dat dit zijsprongetje weinig praktische waarde heeft, maar het is ook een vorm van je hobby beleven zonder direct aan extra pondjes honing te denken. Hoe treffend kwam het niet naar voren bij die imker uit Amstelland die zijn bijen naar het koolzaad had gebracht en vertelde over de kiekendieven die hij had gezien.

Het herkennen van de zwermneiging

Een volk zal pas gaan zwermen als er geslachtsrijpe darren aanwezig zijn. Wanneer zijn die aanwezig? De ontwikkeling van ei tot volgroeide dar bedraagt 24 dagen. Tien tot veertien dagen later is de dar geslachtsrijp, oftewel ruim vijf weken nadat het ei is afgezet. In die tijdspanne heeft de ontwikkeling van het volk niet stilgestaan. In een gunstig voorjaar kunt u er van uit gaan dat vier weken na een massale eiafzet in darrecellen ook belegde koninginncellen aanwezig zullen zijn. Pas op, ook al wordt een periode fraai voorjaarsweer gevolgd door kou met eventueel pittige nachtvorst, de ontwikkeling gaat gewoon door. Bij de eerste de beste mooie dag zal menige zwerm uitvliegen. Willen we onze volken snel nazien om aan de weet te komen hoe het met de ontwikkeling en een eventuele zwermneiging is gesteld, dan kunnen we heel wat wijzer worden door op de volgende punten te letten.

1. Is de ingehangen kunstraat goed uitgebouwd en belegd dan is de kans op doppen klein.
2. Hetzelfde geldt als het volk bruist van de activiteit, er wordt flink gehaald, gebouwd en het broednest breidt zich uit.
3. Ziet u toevallig de koningin en heeft ze een lang zwaar achterlijf als gevolg van een grote eiproduktie, dan zullen er geen zwermoppen aanwezig zijn.

Zorg bij dit alles voor voldoende ruimte; dit kan niet nadrukkelijk genoeg gezegd worden. Dagelijks worden er meer bijen geboren dan er verdwijnen. Tijdens een mooie haaldag verzamelen de bijen nectar en geen honing. Nectar bevat driemaal zoveel water als honing en vergt veel opslagruimte.

Bij gunstige omstandigheden vliegen de eerste bijen al rond zeven uur uit en dat gaat door tot omstreeks negen uur in de avond. Als de behuizing te krap wordt, zoekt het volk naar een uitweg en in het bijenwoordenboek staat het woord 'zwermen' bovenaan. Een

van de vele factoren die het zwermen bevordert, is een te krappe ruimte voor het volk. Gaan we nu verder met een aantal duidelijke zwerm-aanwijzingen dan komen we tot het volgende.

Blijkt tijdens de inspectie de kunstraat niet of nauwelijks uitgebouwd, het broednest minimaal uitgebreid met relatief weinig eitjes, dan kunt u doppen verwachten. Mocht u ook nog een afgeslankte koningin ontwaren, dan is dit tevens een duidelijke aanwijzing dat de zwerm-drift aanwezig is.

Zijn er al doppen in alle stadia aanwezig, dan is het zwermen niet meer te keren. Een dergelijk volk kan men het beste verdelen over een aantal kleinere kastjes, elk met een aantal doppen en op een andere plek opstellen. Ze verliezen alle vliegbijen en na het uitlopen van de eerste koningin bijten ze de overige doppen af. Laat u een zo'n volk met doppen zelf een koningin kweken dan moet u na het tuten alle overige doppen breken en de kans is groot dat tijdens de bruidsvlucht van de koningin de zwerm-drang van het volk nog zo groot is, dat de bruidsvlucht ontaardt in een bruidsworm!

Zit u in tijdnood en wilt u in een oogopslag zien of de zwermkoores aanwezig is, leg dan de bovenste broedkamer even op zijn rug en bekijk de onderkant van de broedraten. Dit is namelijk de plek waar de doppen worden aangezet.

De centrale rol van de koningin

Oppervlakkig gezien legt de koningin eitjes en daarmee uit. Lichten we deze functie er uit en staan we er bij stil dat zij als de moeder van alle bijen vele generaties bijen overleeft, dan is dat verbazingwekkend. In de koningin ligt het gedragspatroon van alle bijen verankerd en niet voor niets geldt dan ook: een volk is zo goed als haar koningin. Dit geldt voor alle koninginnen, waar ze ook zijn bevrucht; op een landbevruchtungsstation of op een eiland, via kunstmatige inseminatie of dertelend vanuit de achtertuin. Bij de eerste drie mogelijkheden bepaalt de mens welke daren voor de paring in aanmerking komen; er wordt geselecteerd op gewenste eigenschappen.

Maar nu die koninginnen vanuit uit de achtertuin. Hoe goed we ook hebben gezorgd nakomelingen te telen van onze beste volken, eventueel door het overhangen van raampjes broed, alle moeite wordt groten-deels teniet gedaan omdat de imker geen controle heeft over de paring die vele malen plaats vindt, waar-bij het ene pakketje sperma bij het andere wordt gevoegd.

Maar ook over de kwaliteit van de gekweekte koningin uit het supervolk is niets met zekerheid te zeggen, omdat we niet weten welke dar, van de vele waarmee haar moederdier heeft gepaard, de vader is geworden van de nateeltkoningin. Het enige pluspunt dat blijft gehandhaafd bij willekeurige bevruchting is, dat zowel bij het moeder- als vaderdier het ontwikkelingsritme van de volken, dat aangepast is aan drachtritme van de streek erfelijk aanwezig is.

Zwermen = voortplanting

Geen imker zal dat ontkennen. Wel is het zo dat hij het bovenstaande met des te meer overtuiging zal vertellen naarmate er meer van zijn volken (ongewild) hebben gezwermd. Het zwermen staat echter haaks op hetgeen we tegenwoordig willen bereiken, namelijk zo weinig mogelijk overlast voor de omgeving en liefst een flink aantal potjes honing op de plank. Van-daar dat we de bijen tegemoet treden met allerlei methoden die suggereren dat ze hebben gezwermd, zonder dat het wezenlijk heeft plaats gevonden.

De imker introduceert dus afleidingshandelingen. Al die handelingen zijn gebaseerd op wetmatigheden in het bijenvolk die van oudsher door de praktijkimker werden herkend en van vader op zoon doorgegeven. Veelal later werden deze wijsheden door wetenschappelijk onderzoek verklaard. Een heel belangrijke rol in de bijenhuishouding wordt ingenomen door signaalstoffen. Vorige maand spraken we over signaalstoffen door het broed afgegeven waarmee de (levens-)belangen van deze groep werden geregeld. Maar ook koninginnen, zowel in de gesloten dop als vrij rondlopend, produceren via kliertjes talrijke signaalstoffen opgebouwd uit verschillende componenten die op meerdere plaatsen van het lichaam aan de oppervlakte vrijkomen. Via antennecontact met de koningin worden ze door de bijen opgepikt, waarna ze door het volk circuleren. Kliertjes aan de pootjes van de koningin zorgen ervoor dat er ook geurstoffen op de raat achterblijven waar ze zojuist is geweest. De functie van al die geurstoffen is duidelijk: Ik, de koningin ben er nog!

Een belangrijke bron van geurstoffen zijn de kaakklie-ren. Als dit feromoon, samen met andere componenten die elders worden gevormd en afgegeven, in voldoende mate door het volk circuleert, dan onderdrukt dat het aanzetten van koninginncellen. Opmerkelijk zijn de bevindingen van de onderzoekers Lensky en Slabezki uit 1981 die vonden dat in een overbevolkte observatiekast de koningin zelden op minder dan vier centimeter van de onderkant van de raten kwam. En dat is nu juist de plaats waar veelal speeldoppen en zwermcellen worden aangezet. In een minder dicht bevolkt observatiekastje werd de koningin regelmatig nabij de onderkant van de raten gezien. In het eerste geval werden speeldopjes aangezet, in het tweede niet.

Het is een buitengewoon belangwekkend verschijnsel dat, naast andere factoren, aan de basis van de zwermontwikkeling staat. De volgende algemene conclusie is geldig: het aanzetten van koninginncellen voorafgaande aan stille moerwisseling of zwermen, wordt op gang gebracht door een gebrek aan signaalstof (feromoon) afgescheiden door de koningin. Dit gebrek kan ontstaan doordat

1. de koningin minder produceert dan vroeger, noem het een 'oudekoninginnenkwaal';

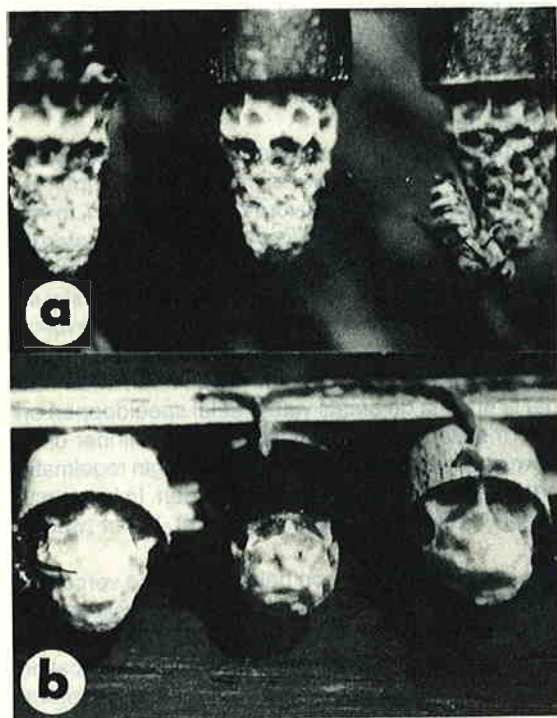

2. de signaalstof minder efficiënt door het volk kan worden verspreid, bijvoorbeeld omdat er te veel bijen op een te klein oppervlak zitten;
3. het aantal bijen zodanig is toegenomen dat de vraag naar signaalstof groter is dan het aanbod (het verenigen van volken in het voorjaar geeft eerder zwermneiging);
4. de behoefte aan signaalstof bij de bijen is toegenomen.

Bovenstaande regels gelden voor alle volken van elk ras. Alleen de geproduceerde hoeveelheid feromoon per koningin en de benodigde hoeveelheid signaalstof per bij, om deze van het aanzetten van doppen te weerhouden, lijkt erfelijk bepaald. Vandaar de verschillen per volk en tussen de rassen.

Wat is een geschikte koninginneeel?

Ooit een volk op een dop moeten zetten? Ik blijf het moeilijk vinden. Aanvankelijk gaat wegbreken van de aangezette doppen vlot, maar uiteindelijk kom je voor de keus er een te laten staan. Moet een keus worden gemaakt uit red- of noodcellen, dan laat ik een dop staan die zich midden tussen werksterbroed bevindt. Betreft het zwermcellen, mijd dan doppen die zich tussen darrebroed bevinden.

De lengte van een goede koninginneeel bedraagt 2 tot 4 cm (foto a). Een volk dat doppen levert moet in prima conditie zijn. Omgevingsfactoren als dracht en weer zijn belangrijk, maar daaraan kunnen we weinig doen. We kunnen er wel voor zorgen dat het volk

ruim in zijn bijen zit; vooral jonge bijen, want dat worden de voedsters. Uiteraard moet er ruim voedsel en stuifmeel aanwezig zijn.

Wat het resultaat is als aan die voorwaarden niet wordt voldaan, blijkt uit de serie doppen zoals afgebeeld op foto b. Ze werden aangetroffen in drie kleine volkes (8.000 bijen), waarin zich geen open broed meer bevond, tussen enkele doppen van normale grootte. De larfjes waren nog geen 24 uur oud toen ze in de cellen werden geplaatst. Twee dagen na de geboorte van de larfjes werden de cellen al verzegeld. Er was toen nog slechts tien procent van de normale hoeveelheid koninginnevoedsel aanwezig. De abnormaal kleine doppen zijn blijkbaar ontstaan door gebrek aan voedsel, dus jonge bijen.

Dit lijkt me weer een duidelijke stress-situatie voor een bijenvolk. Over een aantal maanden wil ik een lijstje samenstellen over stress-situaties in een bijenvolk. Ik denk dat er erg veel bestaan. Weet u er een paar, zet ze dan even op papier en stuur ze naar de redactie. Alvast bedankt.

Het weer in de maand mei

Over de periode 1950 - 1980 bedroeg het landelijk gemiddelde aantal uren zonneschijn in mei 204 uur, de neerslag 52 mm en de gemiddelde maximumtemperatuur 16,0 °C. De karakteristiek over de afgelopen vijf jaar is als volgt.

Mei	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Maximumtemperatuur (°C)
1986	zonnig	normaal	warm (17,3)
1987	zeer somber (160)	nat (74)	zeer koud (13,6)
1988	zonnig	normaal	zeer warm (18,6)
1989	zeer zonnig (330)	zeer droog	zeer warm (19,4)
1990	zeer zonnig (287)	droog (30)	zeer warm (18,8)

De schrik van elke tuinder deze maand is een koude noordwestcirculatie en een hogedrukgebied dat in de nacht overtrekt. Gevolg: schone lucht, heldere hemel, geen bewolking, weinig wind, groot warmteverlies van het aardoppervlak en zware nachtvorst. In de laatste nacht van mei 1986 vroom het in het noordoosten tot -6,5 °C op klomphoogte. De meimaanden 1988, 1989 en 1990 staken elkaar naar de kroon. In 1989 leverden het aantal uren zonneschijn en de neerslag een nieuw record op. Ook mei 1990 was een topper, vooral in de westelijke kuststrook, met ruim 320 uur zon, gemiddeld meer dan 10 uur per dag. Maar ondanks alle warmte kwam er ook toen in de laatste week elke nacht grondvorst voor.

Geraadpleegd:

- Free, J.B. Pheromones of social bees, pag. 35-40. Chapman and Hall (1987)
 Robinson, G.E. Aberrant queen cells in honeybee colonies. Bee World 63(2): 82 (1982).

Hoe we het ook wenden of keren, voor imkerend Nederland wordt de maand mei beheerst door het zwermgebeuren en de reis naar het koolzaad. Waarom vooral het koolzaad? Het voorjaar heeft toch meer te bieden? Dat is wel zo, maar de bloei van het koolzaad beslaat ettelijke weken waarbij de daglengte enorm lang is. Door die combinatie komt er altijd wel een aantal momenten voor dat de bijen zich kunnen uitleven. En hoe voel je je dan als imker? Nou precies, dat maakt het voorjaarsfeest compleet!

Tijdens een reisperiode gebeurt er altijd wat, zeggen de imkers. Hoe gek het ook klinkt, daarbij is geen woord gelogen. Leuke en nare ervaringen, leest u maar even mee.

Een natte reis

Na een paar jaar met een sublieme honinggoogst zou je bijna vergeten dat het ook anders kan. Een verslag uit de jaren dertig van de heer P.Houtenbos uit Egmond-Binnen. Het komt uit het blad van de subvereniging Heiloo e.o., voorjaar 1980.

'Met de regenperiode die we pas achter de rug hebben, kan ik me nog goed herinneren dat dit ook in de zomer niet ongewoon is. Het overkwam ons in het begin van de dertiger jaren. Nabij de Beemster hadden we een mooi koolzaadveldje gevonden waar we de volken mochten plaatsen. Zo gingen we dan op een vroege morgen met twee paarden voor een grote platte kar geladen met vijftig volken op reis.

Er woei een koude noordenwind, maar een imker leeft altijd op beter, zo ook wij. Maar allengs werd het steeds slechter. De wind bleef uit de noordhoek waaien en wakkerde af en toe aan tot hard, met steeds meer regen.

We zijn nog een paar keer gaan kijken, maar het was droevig. Het koolzaad was grotendeels tegen de grond geslagen en de bijen haalden net voldoende om in leven te blijven. Toen we voor de tweede keer gingen nazien, besloten we ze mee naar huis te nemen, alhoewel ze nog geen twintig dagen op het koolzaad stonden. Dat terughalen ben ik nooit vergeten. Toen de kasten waren geladen, begon het weer eens te regenen uit het noorden en dat hield tot huis toe aan. Twee imkers konden bij de voerman op het krat zitten met een zeiltje over zich heen. De andere drie achter op de wagen op een paar bijenkasten met een paar zakken over zich heen. We raakten doornat en volkomen verkleumd.'

Naar het koolzaad

Een persoonlijke impressie van Marten Pool uit de 'Westlandse Bezige Bij' van mei 1990.

'Op vrijdagavond begon het avontuur. Althans zo voelde ik dat. Ik had nog nooit gereisd met volken, dus was dit een wat onwennig gevoel. Varroalade eruit,

reisriem omgelegd en dan maar sjouwen. Bij de verenigingsstal waren al diverse 'koolzaadgangers' aanwezig en er heerste een geanimeerde sfeer. Er werd heel wat afgepraat, vooral toen een collega-imker arriveerde met vier volken op een aanhangwagen. Hij was aan de late kant en had zich zeer gehaast, waarbij de aanhangwagen in lage vlucht was meegevoerd. Twee volken doorstonden de test en mochten mee. Van de andere twee kasten werden de delen weer boven elkaar geplaatst en kregen de volken een 'time out' omdat zich inmiddels evenveel bijen buiten als binnen de kasten bevonden.

De koolzaadvelden waren een belevenis. Vanuit de verte lagen grote gele lakens uitgespreid in de polder. Dichterbij gekomen werden de bijen in wolken boven het koolzaad zichtbaar. Waar water gehaald moest worden buiten het koolzaadveld, staken duizenden bijen de weg over. Overal stonden groepjes kasten en waren imkers bedrijvig. De koolzaadvelden leken een groot bijenpark!

Onze standplaats was tevoren gemarkeerd en goed gekozen. Een grote berg aarde vormde een duidelijk markeringspunt in de uitgestrekte vlakte.

De bezoeken waren trouwens een aparte ervaring! Bij het parkeren van de auto, zo'n 25 meter bij de opstelling vandaan, werd je letterlijk aangevallen door de bijen. Vooral op warme broeierige dagen was het raak. Het was zaak om razendsnel beschermende kleding aan te doen en dat liefst in diverse lagen, want de agressie was zo groot dat door de kleding heen gestoken werd. Werken zonder handschoenen was gekkenwerk. Mijn Marygold rubberen handschoenen waren na afloop een stekelveld van angels. Koolzaad maakt bijen agressief, lees je in de handboeken. Wat dat kan inhouden besef je pas bij een bezoek aan de koolzaadvolken. Gelukkig maakt de honing van koolzaad mensen niet zo agressief'.

Nog eens naar het koolzaad

In 'Bij Praten' van mei 1990 van de Imkersvereniging Amstelland schreef Roel Naber het volgende.

'Vanaf woensdag 12 april 1989 konden de bijen op het koolzaad worden geplaatst. Het gaf toch wel een ietsje pietsje spanning. Het weer zal al niet mee. Er hing een dichte mist met een zicht van om en nabij de honderd meter.

Voorzichtig rijden was de boodschap. Zodra we de brug bij Muiden over waren, zag je door de mist de gele waas van het bloeiend koolzaad. Een schitterend gezicht. Dank zij de duidelijke routebeschrijving van onze reiscommissaris was de aangewezen plek snel gevonden. Vele imkers waren ons reeds voor geweest, want overal in het koolzaad zag je de bijenkasten al staan. Voorzichtig hebben we de vier volken op hun

plaats gezet. Om de bijen tot rust te laten komen van de reis zijn we een half uurtje gaan wandelen, want het was te koud om te blijven staan.

Tijdens de wandeling hebben we kunnen genieten van een paar kiekendieven. Na het openen van de vlieggaten kwamen een paar bijen naar buiten om te kijken waar ze terecht gekomen waren. Een enkeling vloog naar een bloem, maar dit was van korte duur. Ik schatte de temperatuur op zes graden. Het bleef de eerste weken ontzettend koud. Pas eind april sloeg het weer om. Eindelijk goed weer voor de bijen. De eerste oogst koolzaadhoning bleek 68 pond. Voor een beginner vond ik dat niet slecht. Voor mij was het reizen naar het koolzaad al geslaagd. Toen we de volken 22 mei terughaalden, waren ze amper te tillen. Met moeite kregen we ze op de aanhanger. De honingkamers bleken alle vier vol te zitten met verzegelde honing. Deze oogst bracht 92 pond op. Hierdoor kwam de totale opbrengst op 160 pond koolzaadhoning. Van zulke grote opbrengsten had ik alleen maar kunnen dromen. Ik heb tijdens dit reizen veel geleerd. Ik kan een ieder dan ook aanraden om ook een keer een reisjes naar het koolzaad te ondernemen. Het is een fascinerend gebeuren.'

Belevenissen op het koolzaad

Het volgende schreef Gerrit Freije in het blad van juni 1990 van de imkersvereniging in Zuid-Laren. 'Sinds jaren reis ik met Harry Sijnstra gezamenlijk met de bijen naar het koolzaad. Deze onderneming heeft zijn voordelen, naast uiteraard het gezelligheidsaspect om als vrienden op stap te zijn. De bijen worden vaker bezocht, je kunt overleggen met elkaar wat er moet gebeuren en uiteraard speelt het competitielement aangaande de honingoogst een rol. Dit jaar stonden we op zo'n zestig meter van een burgerwoning. We hadden de bewoners geïnformeerd omtrent het bijengedoe en hun gevraagd enig toezicht te willen houden (kwajongens e.d.). Met een pot honing in de hand valt er over het algemeen goed te praten. Op het perceel land was een grote partij slootruigte opgeslagen. Langs deze wal plaatsten wij de kasten. De slootruigte zou later dienst gaan doen voor het dempen van een sloot. De kasten werden op 20 april geplaatst. Het koolzaad was erg vroeg in bloei. Ook de volken waren al goed op sterkte zodat direct van de dracht kon worden geprofiteerd. Het weer bleef ook de komende weken onveranderlijk gunstig. Alle dagen stralend zonnig en droog!

Op 4 mei gingen we op pad om de volken op zwermneiging te inspecteren. Mijn conditie was niet zo best, wat griepig, maar de bijen gaan voor. Op een gegeven moment had ik drie kasten nagelopen en nog geen zwermneiging ontdekt. Toch had ik van twee volken de moeren verwijderd en een kunstzwerm gemaakt. Na de derde kast was mijn pijp uit. De pijp werd uitgeklopt, gevuld en weer aangestoken.

In het begin van dit relaas vertelde ik al dat wij met de kasten voor een berg slootruigte stonden. Deze berg was vies en nat toen de kasten werden geplaatst, maar door het aanhoudende droge en schrale weer was dat spul inmiddels uitgedroogd.

Ik had de vierde kast losgemaakt toen ik bij mezelf dacht 'wat word ik toch heet op mijn rug van de zon'. Maar die gedachte was faliekant mis, want de zon scheen in mijn gezicht. De hitte kwam doordat de slootruigte achter mij in brand stond. Mijn manchester broek was al deels ontdaan van de vleug en mijn zwermkorfje met gereedschap vatte vlam. De brand was welhaast zeker ontstaan door een vonkje uit mijn pijp.

Met zijn tweeën hebben we als gekken met kastdek-sels staan kloppen om het vuur de baas te worden. Na tien minuten leek de strijd in ons voordeel beslist. Hijgend en zwetend keken we elkaar aan. Maar dat aankijken bleek al te lang te duren. Het vuur was in de bult ruigte gekropen en laaide door de felle wind steeds op. Met emmers water ben ik de hele verdere middag bezig geweest met uitgraven van de vuurhaarden en nablussen met water. De lering die je uit zo'n ervaring kunt trekken is dat je nooit dicht bij een hoop brandbaar materiaal moet gaan staan. Ook kwajongens hadden de fik er in kunnen steken. Een aantal dagen later zijn de overige volken van mij door Harry nagezien. Ik was na de brandervaring in bed gestapt. Wel was ik meegegaan maar kon niet veel verrichten vanwege de slechte conditie. Maar wat ik wil aangeven is dat het heel wat waard is dat je op zo een moment een ware imkervriend hebt. Ook heeft het mij wel aan het denken gezet over het aantal volken dat je houdt. Tien volken is wel veel als je ziek bent en een ander het werk voor je moet doen, ook al ben je tot een wederdienst bereid.

Boekbespreking

Een bij hoort erbij

M.L. Boerjan

Voor mij ligt het goed verzorgde boekje 'Een bij hoort erbij' geschreven door Theo Vogels, hoofdbestuurslid van de LLTB-imkersbond. Het is, zoals de auteur het zelf zegt: 'een handleiding voor scholen en andere belangstellenden die niets van het bijenhouden weten'.

Een leek vindt in dit boekje wetenswaardigheden over de bijenproducten honing, was, stuifmeel en propolis. Ook wordt er veel aandacht besteed aan de werkzaamheden die de imker moet verrichten om honing te kunnen oogsten. Per seizoen wordt een korte opsomming gegeven van wat de imker zoal doet: in de winter vergaderingen bijwonen, kasten schilderen; in

het voorjaar inspectie van de volken en reizen naar de eerste drachtbronnen; in de zomer honing oogsten, maken kunstzwermen; in het najaar reizen naar de heide. 'Een bij hoort erbij' is door een imker geschreven en het is waarschijnlijk daardoor dat de beschrijving over de organisatie van het bijenvolk wat fragmentarisch is. De ontwikkeling van eitje tot larve, pop en jonge bij komt bijvoorbeeld niet aan de orde. Hierdoor zal de term 'broed' niet voor iedereen duidelijk zijn. Er wordt ook niet verteld dat stuifmeel op de eerste plaats noodzakelijk is voor de bevruchting van een plant. Wel dat stuifmeel gekleurd spul is dat aan je vingers kleeft. Deze onvolkomenheden maken het

boekje wat oppervlakkig. Niettemin vind ik dat 'Een bij hoort erbij' een inleiding kan zijn voor de jeugd en ouderen die in de imkerij geïnteresseerd zijn. Wel moet er een imker in de buurt zijn die eventuele vragen kan beantwoorden.

Het boekje is geschreven in voor kinderen goed te begrijpen Nederlands, zodat het mijns inziens onder begeleiding van een imker op de basisschool is te gebruiken in een of meer lessen over bijenteelt. De prijs van f 5,- mag geen belemmering zijn. Het boekje ligt ter inzage bij het secretariaat van de VBBN, aldaar is ook bekend waar en hoe het besteld kan worden.

Koninginneteelt

Carnica Schiermonnikoog

M. Bijnen,
Stichting Teeltstation Schier

Zoals eerder al is aangekondigd zal het dit jaar weer mogelijk zijn om kastjes naar Schiermonnikoog te sturen om de koninginnen daar door zuivere carnica-darren te laten bevruchten. Om organisatorische redenen kunnen wij niet meer dan 400 kastjes plaatsen. Vandaar dat wij van u een opgave willen hebben, liefst schriftelijk, met hoeveel kastjes u wilt komen en wat voor type kastje u in wilt zenden (3-ramers of Kirchhainer), tevens moet u uw naam en volledig adres met eventueel telefoonnummer opgeven. Op volgorde van binnenkomst van de aanmeldingen nemen wij tot 400 kastjes aan. De uiterste aanmeldingsdatum is 15 mei a.s. Het standgeld bedraagt f 10,- per volkje en daar komen dan de reis en vrachtkosten nog bij. Om zoveel mogelijk carnicaliefhebbers de gelegenheid te geven om kastjes in te zenden, verzoeken wij u om niet meer kastjes in te zenden dan nodig is. Het vervoer naar Schiermonnikoog wordt regionaal georganiseerd door een van onze contactpersonen die bij het verzamelpunt de kastjes controleert en naar Lauwersoog brengt. Omdat voor het vervoer van Lauwersoog naar Schiermonnikoog alleen Bram de Smidt persoonlijk een ontheffing van het reisverbod heeft, kunnen de kastjes niet op verschillende tijden op Lauwersoog aan de boot worden aangeboden. De contactpersonen moeten er voor zorgen dat de kastjes op 5 juni om 06.00 uur 's morgens op Lauwersoog zijn, anders kunnen ze niet op tijd op de boot van 06.30 uur zijn. Het is de bedoeling dat de kastjes op 21 juni weer terug gaan, dus blijven ze maar twee weken op het bevruchtungsstation. Dit kan niet langer omdat op die datum de bevruchtungskastjes voor de eigen teelt zullen worden geplaatst. Om de moeren toch zoveel mogelijk de gelegenheid te geven om te paren, verzoeken we de imkers moeren in te sturen van 5 da-

gen oud. Voor die tijd gaan ze immers toch niet op bruidsvlucht en kunnen ze gerust in het volkje thuis in de kelder of op een koele plaats met gesloten vlieg-gat bwaard blijven. Wel is het goed om iedere dag met de bloemenspuit wat schoon water door de ventilatieopeningen naar binnen te spuiten. Dit mag natuurlijk niet overdadig zijn. Een straaltje is natuurlijk voldoende. Het lijkt me overigens zinvol om op de derde dag de volkjes 's avonds na 19.00 uur buiten te zetten en ze te openen om nadat de bijen tot rust zijn gekomen te controleren of er inderdaad een koningin in zit. Dit om het inzenden van volkjes zonder koningin te voorkomen. Hierdoor bespaart u onnodige kosten. Wanneer alle bijen weer binnen zijn, kunt u de kastjes weer sluiten en terug zetten in de kelder of op de koele plaats. Wanneer de koninginnen op 5 juni 5 dagen oud moeten zijn, betekent dat dat ze op 31 mei geboren moeten worden en dat dan op 18 mei de teelt moet worden ingezet. Dit betekent dat u op 18 mei ofwel de zaterdag voor Pinksteren een raam met eitjes en pas uitgekomen larfjes moet inhangen in een volk dat reeds 10 dagen moerloos is. Wanneer u deze methode toepast moet u op 8 mei al het pleegvolk moerloos maken. Wanneer u de omlarfmethode toepast kunt u op 18 mei eendaagse larfjes in de dopjes leggen. Op 28 of 29 mei moeten de gesloten doppen in de arrestkooitjes geplaatst worden. Deze kunnen terug in het pleegvolk of in de broedstoof. Voor het vullen van de kastjes moet u, om problemen te voorkomen, de bijen eerst zeven zodat alle darren verwijderd worden. Dit kan men het beste doen door alle bijen en darren in een lege bak te slaan waarin wel een klimraam hangt. Wanneer alle bijen zijn afgeslagen legt u het koninginnerooster op de bak met afgeslagen bijen en plaatst daar de bak met broed,

waarvan alle darrebroed is gekocht, boven op. Alle bijen kunnen dan door het rooster naar de broedramen lopen maar de darren blijven onder het rooster. De dag daarna kunt u de bijen gebruiken om de kastjes te vullen. Wanneer er namelijk darren in het kastje zitten dan kunnen deze voor het darrerooster het vlieg-gat geheel blokkeren zodat er geen bij, laat staan een koningin, meer uit kan. Zorg bij het vullen van de kastjes dat u voldoende voer meegeeft, want op Schiermonnikoog kan best een drachtloze periode zijn. Voorkom dat er op de ramen, die u in de kastjes hangt, open broed aanwezig is. U kunt daar niet voorzichtig genoeg mee zijn, want al is er maar één larfje op een raam aanwezig dan kan dat al de oorzaak zijn dat de koningin bij het invoeren niet wordt aangenomen. Wanneer u het kastje vult met bijen die al moerloos waren, dan kunt u de koningin meteen mee invoeren, anders is het beter om de koningin pas na ongeveer 4 uur na het vullen van het kastje, met een kluisje met een prop honingdeeg in te voeren.

Welke eisen stellen we aan de kastjes?

Ze moeten door middel van schroeven door het deksel goed zijn afgesloten. Ze moeten goed vervoerbaar zijn, dus liefst niet meer dan twee kastjes samenbinden. Aan de binnenzijde voor de vliegopening

moet een darrerooster (5 mm) stevig zijn aangebracht. De kastjes moeten van een voldoende aantal met gaas afgesloten ventilatieopeningen voorzien zijn. Nylon wordt vooral door wespen kapot geknaagd. De wervel voor het afsluiten van de vliegopening moet met een schroef of Parker geborgd kunnen worden. Kirchhainers kunnen moeilijk met een schroef door het deksel worden afgesloten. Deze kun je beter met een band of water- en weerbestendig plakband omwikkelen. Op het kastje moet goed leesbaar water- en weervast, naam, adres en telefoonnummer vermeld zijn. Wanneer u de teelt en het vullen van de kastjes met het invoeren van de koningin zorgvuldig uitvoert, dan is de kans op succes het grootst. Als alle aanmeldingen binnen zijn krijgen alle inzenders een brief met daarin de laatste informatie hoe en waar en eventueel wanneer u de kastjes kunt afleveren op het verzamelpunt. Imkers die liever een of meer op Schiermonnikoog gekweekte en bevruchte koninginnen willen hebben, moeten ook voor 15 mei a.s. hun bestelling gedaan hebben op hetzelfde adres als voor de aanmelding voor kastjes: M. Bijnen, Daniëlweg 3, 5962 AR Horst-Melderslo. Tel. 04709-2397. Is het een of ander niet duidelijk, neem dan gerust even contact op. Hopelijk heeft u veel succes met de teelt en wij hopen later van u te vernemen hoe het is afgelopen.

Verenigingsnieuws

Openingswoord van de Voorzitter op de Algemene Ledenvergadering 23 maart 1991

Dames en heren

Bij de opening vorig jaar heb ik uitvoerig stilgestaan bij de problematiek van de honingmarkt die onze leden hebben ervaren als gevolg van een uitzonderlijk goed honingjaar. Het afgelopen jaar deed in vele gebieden daar niet voor onder en ik zou kunnen herhalen wat ik vorig jaar daarover heb gezegd.* Het was om genoemde reden dat wij toen een Duitse inleider hadden uitgenodigd om ons te vertellen hoe men daar de promotie van de eigen honing ter hand neemt. De commissie Honing koos zich als taak om, aangepast aan de Nederlandse omstandigheden, een soortgelijke aanpak te realiseren. Voor dat doel had de Commissie een enquête onder de grotere imkers gehouden, die naar verwachting vooral met een lonende afzet kampten.

De respons was beneden de maat, zodat de commissie weinig houvast heeft waar het aan schort en wat die imkers nu werkelijk willen. De marktsituatie

is niet verbeterd en in het Brusselse COPA-overleg om te komen tot enige vorm van ondersteuning voor de bijenhouderij vinden we de grote honingverwerkers op onze weg, die vaak weer dochterondernemingen zijn van grote voedingsmiddelen-multinationals. Zij wijzen elke vorm van ingrijpen af als zijnde marktverstoring. Onze hoop is gericht op enkele moties die in het Europese parlement zijn ingediend naar aanleiding van het COPA-memorandum. Wij koesteren echter geen hoge verwachtingen, zeker niet op korte termijn.

Een belangrijk punt op onze agenda is de toekomst van de afdeling Handel. Om niet in tijdnood te geraken vanwege een apart middagprogramma betrekking hebbend op een facet van ons vak, hebben wij dit deze keer achterwege gelaten.

Drie jaar achtereenvolgend hebben we dit gedaan met respectievelijk onderwerpen over bijenweide, selec-

tie en KI, bijen als snuffeldier in het milieu, en honingpromotie. Wij hebben zeker het voornemen om deze vorm in de toekomst voort te zetten, wetend dat dit van velen een wens is.

Wij nodigen u uit om al vast eens te gaan nadenken over suggesties. Het moeten dus onderwerpen zijn die door onze gezamenlijke inzet leiden tot bevordering der bijenteelt.

Laten we met dit motto in gedachte de agenda op zakelijke en efficiënte wijze afhandelen.

Met deze korte inleiding verklaar ik de vergadering voor geopend.

*** Ingekorte versie van het openingswoord van de Voorzitter op de AV 31 maart 1990 (vorig jaar niet gepubliceerd)**

Het bijenjaar 1989 zal de geschiedenis in gaan als een ongekend goed honingjaar. De imkerij leefde er van op en kon zich verheugen in goed ontwikkelde en gezonde volken. De honingslingers waren voortdurend in bedrijf en sommige imkers werden het slingeren moe en hebben hun bijen een deel van de oogst laten houden. Er is dan ook beslist minder suiker vervoerd dan in de voorgaande jaren. De schaduwzijde van zo'n goed oogstjaar is dat men grote moeite heeft om de honing tegen redelijke prijzen af te zetten. De vaste klantenkring die sommigen in de loop der jaren hebben opgebouwd kan niet ineens een grotere hoeveelheid afnemen. Men moest nieuwe afzetmogelijkheden zoeken en kwam dan al gauw op het terrein van de beroepsmatige handel die vrijwel uitsluitend buitenlandse honing verkoopt. Begrijpelijk want Nederland is voor 90% van de consumptie importerend. Vanuit het buitenland worden grote partijen uniforme honing aangeboden tegen zeer lage wereldmarktprijzen. Het prijsniveau op de wereldmarkt is een kwestie van vraag en aanbod. Uit ontwikkelingslanden en staatshandelslanden biedt men vrijwel tegen elke prijs honing om maar buitenlandse valuta te bemachtigen. Daardoor komt de prijs in onze geïndustrialiseerde wereld van West-Europa, de Verenigde Staten van Amerika en Canada zwaar onder druk te staan. Zodanig zelfs dat beroepsimkers aldaar noodlijdend worden. In de Verenigde Staten geldt voor honing in het kader van het voor telkenmale voor 5 jaar vastgestelde landbouwbeleid een regeling die neerkomt op een subsidie van ongeveer f 1,- per kg. De imkersorganisatie daar bepleit dit systeem voor de volgende 5 jaar voort te zetten. In Canada liggen plannen klaar om de imkerij via een gegarandeerde honingprijs te ondersteunen. In de EG is de marktsituatie niet veel anders. Vandaar dat aan de Commissie van de EG, aan het Europese Parlement en aan de nationale regeringen door de COPA een memorandum is aangeboden waarin de moeilijke positie van de bijenhouders is uiteengezet en waarin wordt aangedrongen op ondersteunende maatregelen. Speciaal de beroepsimkerij, hoofd-

zakelijk voorkomend in de zuidelijke staten, is noodlijdend en wordt met de ondergang bedreigd. Maar ook de amateurs in onze contreien die uit liefhebberij het imkersvak uitoefenen zien hun inspanningen niet meer beloond, ook mede doordat de kosten in verband met ziektebestrijding aanmerkelijk zijn gestegen. Een achteruitgang van de imkerij kan de noodzakelijke bestuiving van een aantal land- en tuinbouwgewassen in gevaar brengen, nog afgezien van de rol die bijen spelen bij de bestuiving en dus instandhouding van de plantenrijkdom in de vrije natuur.

Afgemeten naar de subsidie die in Amerika wordt verstrekt van ca. f 1,- per kg zou dit bij een gemiddelde produktie van 10 kg voor Nederland neerkomen op f 10,- per volk. In de Algemene Ledenvergadering van 1989 had ik gemeld dat een overleg tussen het Landbouwschap en de minister van Landbouw op 5 april zou plaatsvinden. Dit om de minister duidelijk te maken dat de Nederlandse imkerij in een uitzonderingstoestand verkeert vergeleken met het landbouwbedrijfsleven en niet op eenzelfde wijze gelden bijeen kan brengen voor de 50% bijdrage aan de kosten van het onderzoek. U weet dat de tuinbouw zijn bijdrage gelijk en afhankelijk heeft gesteld aan die van de bijenhouders. Dus als wij f 50.000,- bijdragen, dan zij ook. Maar als wij zouden stoppen met betaling dan mogen wij er absoluut niet op rekenen dat zij ons deel voor hun rekening zouden nemen. In tegendeel, dan overwegen zij ook hun bijdrage in te trekken.

De minister bleek enig begrip te tonen voor de moeilijkheden waarin wij verkeerden en toonde zich bereid de bijdrage van de imkerij en de tuinbouw te verlagen van 50% naar 25% en de overheidsbijdrage te verhogen tot 75%. Hij heeft zich daarbij wellicht niet gerealiseerd dat onze gezamenlijke bijdrage nog iets minder dan 25% bedroeg.

Ons streven is er nu op gericht het Dagelijks Bestuur van het Landbouwschap het onderwerp nogmaals op de agenda te laten plaatsen voor overleg met de minister. Dezelfde argumenten moeten weer ter tafel komen en tevens moet gewezen worden op het memorandum van de COPA. Ik wil hier nog eens nadrukkelijk herhalen dat het niet zo is alsof wij daarmee het onderzoek niet zouden waarderen.

Terugkomend op de situatie op de honingmarkt dienen wij ons te beraden op welke wijze we daar zelf iets aan kunnen verbeteren. De klachten van degenen die voor oogsten van meer dan 1000 kg nauwelijks een lonende afzet kunnen vinden zijn begrijpelijk. Gestreefd moet worden naar een goede promotie van onze honing als natuurprodukt uit eigen land met specifieke kenmerken. Maar dat houdt ook in dat wij de hoogste eisen aan de kwaliteit en de presentatie moeten stellen.

Honing, een superproduct van het land

Foto ingestuurd door de heer G. Bootsman uit Eefde.

Om te weten wat de omvang van het probleem is en waar het aan schort willen wij door middel van een steekproef onder de grotere imkers daarover meer duidelijkheid hebben. De voorzitter van de Commissie Honing zal een en ander straks nader toelichten. Wij behoeven natuurlijk niet opnieuw het wiel uit te vinden. Vandaar dat wij voor het middagprogramma de heer Müngersdorff uit Duitsland bereid hebben gevonden om in het kort ons van de Duitse ervaring op de hoogte te stellen. Helaas hebben we geen kans gezien een nederlandse sprekende Duitse collega te vinden. Een simultaan vertaling gaf hier te grote problemen. De heer J. van Praagh is bereid als tolk te fungeren.

De ontwikkeling op de honingmarkt heeft ook de afdeling Handel danig parten gespeeld. Het Landbouw Economisch Instituut registreerde in een studie in de laatste decennia een stijging van de wereldhoningproductie en een jaarlijkse prijsdaling over de laatste jaren van 10%. Ons aan- en verkoopbeleid van honing was teveel gebaseerd op oude tradities, zodat onvergeeflijke fouten zijn gemaakt. Als oplopende voorraden dan op de inkooprijzen werden gewaardeerd, kwam de gewijzigde marktsituatie niet in het bedrijfsresultaat tot uiting. Onder de nieuwe leiding moest een ingrijpende herwaardering plaats vinden die mede heeft geleid tot het negatieve resultaat. Er zal daarom door het Bijenhuis in de komende tijd geen honing op eigen risico worden verhandeld.

Verder heeft de voorzitter in zijn openingswoord in 1990 gesproken over de toekomst van de afdeling Handel, over de commissies, over de reorganisatie van de Ambrosiushoeve en over Regionale Teams.

Reactie op de Algemene Vergadering

B. Zweers,
Apeldoorn

Naar aanleiding van onze Algemene Vergadering op 23 maart j.l. wil ik gaarne een aantal opmerkingen maken t.a.v. punt 7 van de agenda. Na een bezoek van ongeveer 30 jaar aan algemene vergaderingen moet ik tot mijn spijt zeggen dat het ieder jaar weer hetzelfde liedje is als er gesproken wordt over de Afdeling Handel. Steeds weer doet de Afdeling het niet goed, en moet het weer eens zo en het volgende jaar moet het weer helemaal anders. Mijn vader zei vroeger altijd: 'Jong, als het beter kan dan moet je je mond niet zo ver open doen maar wel je handen uit de broekzakken halen, dan komt het wel goed'. Dit laatste zou ik ook willen zeggen tegen al degenen die altijd overal commentaar op hebben. Help eens en haal je handen uit de zakken en gebruik die eens om die slechte Afdeling Handel bloeiend te maken. Maar als ik de vergadering aanhoorde zal dat wel niet kunnen zonder betaling. Vervolgens nog het verwijt aan de leden van het Hoofdbestuur dat ze de Statuten niet kennen, nou zo'n verwijt slaat natuurlijk helemaal nergens op. Wie kent ze wel naar de letter uit z'n hoofd (als je maar mopperen wilt).

Wat slot nog dit en dat is ten behoeve van het personeel in het Bijenhuis, geef hen nu eens vijf jaar de tijd dit beleid uit te voeren en laten we dan eens zien hoe het gegaan is. Je zult het hele jaar maar hard gewerkt hebben en er ook veel vrije tijd aan besteedt hebben om dan op een Algemene Vergadering te horen dat je toch geen goed doet. Ik was allang weg geweest en zou gezegd hebben: 'Laten degenen die weten hoe het moet het maar doen'. (Maar ja, die zijn dan niet meer te vinden).

Nieuwe HB-leden

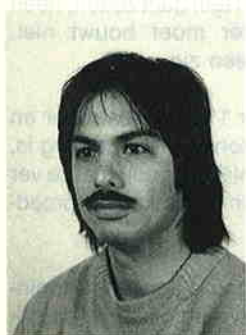
M.C. Kurvink, groep Groningen

Omdat er een relatie bestaat tussen de manier waarop iemands carrière verloopt en zijn vrijetijdsbesteding wil ik beide even noemen. Hoewel geboren in de randstad werk ik en wonen wij sinds 33 jaar in het veenkoloniale gebied van Groningen. Mijn leeftijd is 57 jaar en ik werk sinds 1964 als kwaliteitscontroleur in de aard-

appelzetmeelderivaten-industrie. Hierbij heb ik ervaring opgedaan met het coördineren van de relaties tussen verschillende ondernemingen. Ik begon bijen te houden toen ik een huis kreeg met een grote tuin waarin de bijen hun nuttige werk kunnen doen. Ik ben erg gesteld op een natuurlijke levenswijze van de bijen voorzover dat nog mogelijk is. Sinds ca. 4 jaar neem ik deel in het zogenoemde Kringbestuur. Dit over het algemeen namens de kleine subverenigingen van Oost-Groningen waarvoor samenwerking levensbehoud betekent.

Marc Schols, groep Limburg

Ik ben geboren op 8 januari te Heerlen. Vanaf de lagere school heb ik al een brede interesse voor de natuur. Via een natuurstudieclubje in Maastricht leerde ik vanalles over flora en fauna. Toen op een bijeenkomst op een zomerse woensdagmiddag onze begeleider een bijenzwerm moest vangen wist ik het al: 'bijenhou-

den wilde ik ook!' Het duurde echter tot zo'n vijf jaar geleden dat ik er pas echt toe kwam. Via mijn opleiding voor docent biologie en aardrijkskunde leerde ik van een toenmalige docent het imkeren. Hierna duurde het niet lang meer voor ik mijn eigen bijenvolkjes had en lid werd van de subvereniging Schin-

nen en Omstreken. Na één jaar lidmaatschap trad ik toe tot het bestuur van deze vereniging.

Als doel heb ik me gesteld het bevorderen en verbeteren van de contacten en het imkersklimaat tussen Wageningen en Limburg én tussen de verenigingen onderling. Een goede stap vooruit is de toekomstige samenwerking tussen subvereniging Schinnen en Heerlen.

J.D. Bierens de Haan, groep Noord Brabant

Gesprek met een onbekende

Titiaan de Wever

- U bent verkozen als opvolger van J. Wijman in het HB. Hoe vindt u dat?
- * Niet gemakkelijk, want op bijen-gebied sta ik ver in zijn schaduw.
- Sinds wanneer imkert u?
- * Ruim 15 jaar geleden begon ik als hulpje van mijn vrouw mee te lopen; maar bij het in-

gaan van mijn derde levensfase - eind 1984 - ben ik er echt zelf mee begonnen.

- Waar spelen de eerdere fasen zich af?
- * De eerste in Holland, de tweede in Eindhoven en omgeving.
- Heeft u bestuurlijke ervaring?
- * Deze begon in 1945 in Delft; daarna in Eindhoven: kerkelijk, school en verenigingsleven.
- Heeft u gevoel voor financiën?
- * Dat is mijn sterkste kant niet.
- Heeft u sterke kanten?
- * Nou, nee. Noem het maar regeldrift.
- Wat zijn uw plannen?
- * Ik ben niet te porren om binnen de VBBN, Brabantse omlarfdagen en zo te organiseren. Wel: samenwerken. Leren van het Samenwerkingsverband Kring Midden Brabant, dat krachtig propageren en waar mogelijk elders ook in praktijk brengen. In Brabant zijn twee imkersverenigingen, de een telt rond 10 maal zoveel leden als de andere. Ik ben natuurlijk van beide lid, werelden van verschil, erg boeiend. Ga maar naar de beide jaarvergaderingen, dan begrijpt u wat ik bedoel. Ieder sterk, samen sterker; daar houd ik het op.

Het nieuwe Hoofdbestuur lid voor de regio Noord-Holland werd al geïntroduceerd in het novembernummer 1990 pagina 304. Hierbij de foto van de heer B. den Held.

Nieuws van het Bijenhuis

Frans Janssen

Sinds enige tijd is de EXPOSITIERUIMTE in ons Bijenhuis voorzien van centrale verwarming, waardoor we nu in staat zijn gedurende het hele jaar bezoekers te ontvangen. Een enthousiast en deskundig team verzorgt de rondleidingen, die vanaf mei tot oktober ook de fraaie drachtplantentuin omvatten. Op verzoek kan voor koffie/thee en honingkoek worden gezorgd. Verheugend is dat steeds meer bijenteeltleraren met hun cursisten een bezoek brengen aan het Bijenhuis. In overleg kan dan ook een kijkje genomen worden in onze wasverwerkingsafdeling, waar de produktie plaats vindt van de alom gewaardeerde 'Bijenhuis'-kunstraat. Wel tijdig een belletje naar het secretariaat als u van plan bent te komen. Tel. 08370-22422.

80-jarig bestaan subvereniging Eck en Wiel

Wim H.M. Nissen

Het 80-jarig bestaan van de subvereniging Eck en Wiel e.o. viel op 17 januari 1991. Gezien de ongunstige datum is er door de vereniging gekozen voor een viering op een later tijdstip. Daarom zal er op 11 mei aanstaande een feestelijke bijeenkomst worden georganiseerd in Café De Witte Zwaan aan de Pr. Beatrixstraat 28 in Eck en Wiel. De zaal gaat open om 14.00 uur en om 14.30 uur begint het officiële programma. Deze bijeenkomst zal uit drie delen bestaan, te weten: Opening en welkomstwoord door de voorzitter. Het ten doop houden van een jubileumboek van de hand van de heren Freriks. In dit boek worden on-

geveer zestig imkermethoden voor korf, kast en combinaties van beide beschreven. De beschreven methoden zijn vanaf de vroegste imkergeschiedenis tot en met de meest recent ontwikkelde methoden. Hierna zal een voordracht worden gehouden door Professor Zonderwijk, over de diverse planten die in de berm en langs de spoordijk gevonden kunnen worden. Vervolgens is er uitgebreid gelegenheid tot het leggen en vernieuwen van imkercontacten en kan tevens het jubileumboek worden aangeschaft.

Antwoorden op de vragen uit 'Voor de beginner' (zie pag. 141)

Otto de Kat

Vraag 1: Van ei tot koningin duurt 16 dagen. Ongeveer 13 dagen nadat een eitje uitgekomen is, wordt de moeder geboren. Denk er aan dat door omstandigheden de moeder een dag eerder (of soms ook een dag later) geboren kan worden. Als bijvoorbeeld het raam eitjes dat u ingehangen heeft, ook nog cellen met eendagslarfjes bevatte is het mogelijk dat u de twaalfde dag al hoort tuten.

Vraag 2: Het gebeurt heel vaak dat er tijdens het doppen breken, een of meer rijpe moeren het volk in lopen. De kans op een nazwerm diezelfde dag wordt dan heel groot; een pasgeboren moeder gaat immers liever zwermen dan dat zij zich door een zustermoeder zal laten doodsteken. Als u laat in de middag de doppen verwijdt, na zwermtijd dus, zullen de moeren elkaar in de nachtelijke uren zeker tegenkomen. De volgende morgen is er nog slechts één moeder over. Het zwermen is nu definitief afgelopen.

Vraag 3: Een volk dat redcellen aan gaat zetten, heeft geen moeder. Een volk zonder moeder bouwt niet. Kunstraat geven heeft dan geen zin.

Vraag 4: Voorlopig heeft volk 1 nog geen moeder en tegen de tijd dat de nieuwe koningin aan de leg is, is de honingkamer waarschijnlijk (hopelijk!) al zo ver gevuld dat er daar geen plaats meer is voor het broednest.

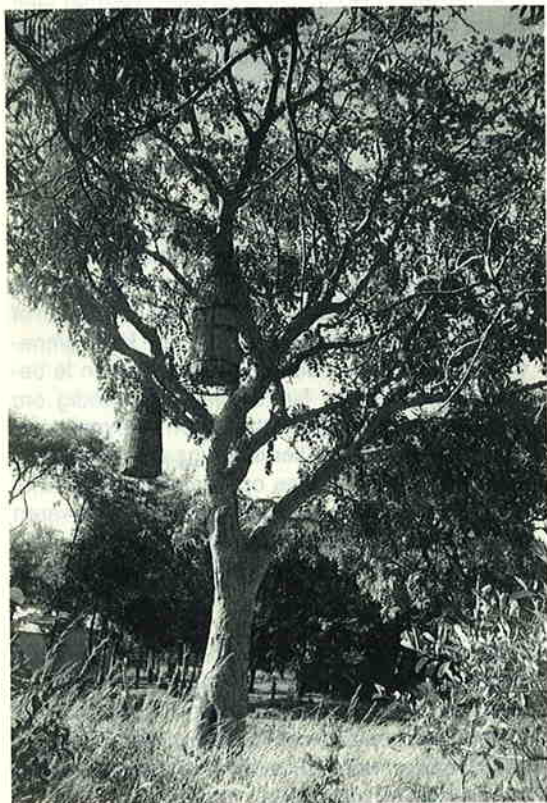
Vraag 5: Na ongeveer zes dagen is een jonge koningin in staat te paren. Op zijn vroegst kan ze de negende dag na haar geboorte aan de leg zijn.

Vraag 6: Een volk met een pas aan de leg zijnde moeder kun je beter niet storen; het gevaar van inballen is in zo'n geval tamelijk groot. Wacht met een inspectie op zijn minst tot er gesloten broed is. Dat is op zijn vroegst na een week of drie, maar meestal is het later.

Korven in Mali

A. van der Zwan

Op reis door Mali in Noordwest-Afrika zagen we bijenkorven in de bomen hangen. De bijen hebben hier geen suiker nodig. Ze kunnen het hele jaar door voedsel verzamelen. De honing wordt door de imker geogst nadat hij de bijen met rook uit de korf heeft verdreven.

Korven in de bomen in Farakela, een dorpje in de buurt van Sikasso in het Zuiden van Mali. Foto: A. van der Zwan

Officiële mededelingen

Bestrijdingsadvies Varroa voorjaar en zomer

J.A. van den Berg,
IKC Glasgroente en Bestuiving, Hilvarenbeek

Varroa vormt nog steeds de ernstigste bedreiging voor de bijenteelt in Nederland en het ziet er naar uit, dat dit voorlopig nog wel zo zal blijven. Het is daarom zaak elk jaar weer alert te blijven op de ernst van de besmetting en de juiste bestrijding uit te voeren. Al-

leen dan kan de besmettingsgraad op een zodanig niveau worden gehouden, dat er mee te leven valt.

Welke methoden kunnen we toepassen?

Biotechnische methoden, zoals de arrestraam- en de darreraatmethode, kunnen gedurende het seizoen, dus in voorjaar en zomer, worden toegepast. Deze methoden zijn arbeidsintensief, maar kunnen wel een flinke vermindering van het aantal mijten bewerkstelligen. Helaas is het niet mogelijk, dat met alleen biotechnische methoden de besmettingsgraad het gehele jaar op een aanvaardbaar niveau gehouden kan worden. Chemische middelen hebben we echt nog nodig.

In Nederland zijn Folbex VA, Perizin, Illertissen Mijtenplaten met mierzuur als werkzame stof en melkzuur toegelaten als bestrijdingsmiddelen tegen Varroa. Melkzuur geeft een vrij goede bestrijding, maar veroorzaakt vaak schade aan de bijen en bij toepassing in de zomer ook aan het broed.

Folbex VA en Perizin mogen in de zomermaanden niet gebruikt worden. Niet alleen zijn ze in deze periode minder effectief, maar ook zal er teveel residu van deze stoffen in de honing achterblijven en dat is onaanvaardbaar.

Het enige middel dat in de nazomer, direct na de laatste honingogst, met succes gebruikt kan worden is de Illertissen Mijtenplaat. Dit middel biedt een goede mogelijkheid om in de zomer bij een ernstige besmetting in te grijpen, maar nogmaals, alleen wanneer er daarna geen honing meer gewonnen wordt. In het algemeen kunnen we stellen, dat zware besmettingen ontstaan door onvoldoende bestrijding, of door vervliegen of roverij vanuit zwaar besmette volken uit de omgeving. Om dit laatste zoveel mogelijk te voorkomen is het gewenst, dat de bestrijding in dezelfde periode over een groter gebied plaatsvindt. Het zou goed zijn, als hierover, bijvoorbeeld in verenigingsverband, afspraken gemaakt zouden kunnen worden.

Tenslotte nog dit: Gebruik alleen toegelaten middelen, volg de gebruiksaanwijzing precies op en neem de veiligheidsvoorschriften in acht. Alleen dan worden ontoelaatbare residuen in de honing voorkomen en blijven de risico's voor de bijen en de gezondheid van de imker binnen aanvaardbare grenzen.

In het kort

- Met alleen biotechnische methoden kan Varroa (nog) niet voldoende worden bestreden.
- Als chemisch middel komen in de zomer, direct na de laatste honingogst, alleen Illertissen Mijtenplaten in aanmerking.
- Om besmetting vanuit omliggende volken te voorkomen is het gewenst afspraken te maken over een gelijktijdige bestrijding binnen een groter gebied.
- Gebruik alleen toegelaten middelen en volg de gebruiksaanwijzing en de veiligheidsvoorschriften stipt op.

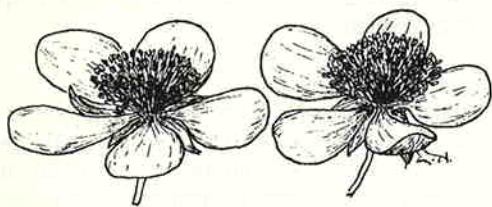
- Wanneer voor de bestrijding van de varroamijt de darreraat-methode wordt toegepast, kan men met een ontzegelvork het darrebroed openen om een indruk te krijgen van de mate van besmetting. Als vrij gemakkelijk mijten worden gevonden, is de besmetting ernstig aan het worden. Voor de verdere diagnose kan naar de bodem van de varroalade gekeken worden. Als over een langere periode meer dan 5-10 mijten per dag vallen, dan is de mate van besmetting in een stadium gekomen dat zo vroeg in het jaar ongewenst is. Het valt dan zeker te overwegen dit volk te behandelen met de arrestraam- of vangraatmethode. Het volk kan op deze manier in de zomer herstellen en relatief 'schoon' winterbijen gaan voortbrengen. Ook voorkomt men dat het volk door vervliegen andere volken besmet.
- De darreraat kan opnieuw gebruikt worden, wanneer na het ontzegelen het darrebroed met een krachtige waterstraal uit de raat wordt gespoten. Op deze manier hoeft het volk minder energie te stoppen in de wederopbouw van de raat. Een volk is wel gebaat bij het laten uitbouwen van werkster-raten. Dit om de oude zwarte raten te vervangen. Kunstraat wordt tegen het broednest gehangen of wordt in een bak er boven geplaatst.
- Vervliegen van bijen komt meer voor dan men denkt. Omdat vervliegen altijd risico's in zich draagt, moet het tot een minimum beperkt worden. Niet alleen een verschil in kastkleur kan helpen, maar ook voorwerpen of gekleurde figuren vlak bij de kast helpen de bijen bij het oriënteren. Op een stand waar de kasten dicht op elkaar staan helpen platen tussen de kasten, die voor de vliegplanken uitsteken, tegen het vervliegen door windvlagen.
- Een gekleurd plaatje vlak boven de vliegplank bewijst ook diensten, wanneer het bij het verenigen meeverhuist, de bijen zullen minder moeite hebben om de nieuwe vliegopening te vinden.
- Ook op een reisstand helpen duidelijk herkenbare voorwerpen bij een kast tegen het vervliegen.
- In het late voorjaar en de zomer vliegen de bijen tot op 3 km van de kast naar een goede dracht. Ervaring heeft geleerd dat een hoogspanningsleiding als barrière werkt. Houd hiermee rekening bij het plaatsen van de volken.

- In het najaar kan het bijvoeren, met een zelfgemaakt stuifmeeldeeg of door het teruggeven van stuifmeelramen, helpen tegen de ontwikkeling van nosema. De voorkeur verdient het gebruiken van eigen stuifmeel. Men kan nu beginnen met verzamelen hiervan. Hele stuifmeelramen kunnen bewaard worden, eventueel na ze bestoven te hebben met poedersuiker. Ook kunnen raten uitgestoken worden, waarna van het stuifmeel en wasresten een bal wordt gemaakt die in de diepvries bewaard wordt. De wasresten vormen later bij het voeren geen probleem. Ook kan men af en toe een stuifmeelval plaatsen. Het stuifmeel wordt nog dezelfde dag luchtdicht opgeborgen in de diepvries. Natuurlijk wordt alleen stuifmeel afgenomen wanneer er voldoende in de kast aanwezig is en er geen slecht weer periode op komst is.
- Neem bij het maken van kunstzwermen van zeer grote volken wat extra volkjes in drieramers of in zesramers met vulblok en vernauwde vliegspleet. In zo'n volkje komt een pas uitgelopen koningin of een raam met een of meer bijna rijpe koninginnen-doppen en voldoende bijen om de raten te bezetten. Busjes van filmrolletjes zijn handig om een dop die op uitlopen staat even in te bewaren. Prik met een heet spijkertje wat gaatjes in het busje. Zet de kleine volkjes op een andere stand of neem ze mee naar huis om vliegbijen te bewaren en houd op deze manier wat reservekoninginnen achter de hand. Voeren van de volkjes is vaak noodzakelijk.
- Zorg bij het maken van kunstzwermen ervoor dat uitgebroken doppen worden opgeruimd, zodat er geen koninginnen gaan 'zwerven'. Sla raten af in een korf, een doos of iets dergelijks; niet in de kast. De bijen worden na het doppenbreken weer in een keer teruggeslagen in de kast.

Ontwikkelingen

Het succes van hommels als bestuivers in de tomaten is compleet. In alle teelten onder glas staan nu hommenvolkjes die het werk van de triller overnemen. In het kielzog daarvan worden hommels ook massaal ingezet bij paprika's onder glas, in plaats van bijen. Dit terwijl het vermoeden bestaat dat bijen zoniet evengoed dan wellicht beter zijn voor de bestuiving van paprika's. Ook in de aardbeien onder glas namen hommels her en der het werk over van de bijen. Ook hier is nog niet duidelijk of hommels zoveel beter zijn. Het komend jaar zal moeten leren of dit een onomkeerbare ontwikkeling is. Het is nu van belang dat de imker belangstelling toont en af en toe eens komt kijken. Persoonlijke contacten en een goed produkt met wat voorlichting van de imker aan de tuinder over de bijen en begrip en belangstelling voor het te bestuiven gewas doen veel goed. Dit geldt natuurlijk voor alle gevallen waarbij men de bij-

en verhuurd. De verschillende bestuivingscursussen die dit voorjaar werden gegeven voldoen daarom zeker aan een behoefte.

Beknopt overzicht van de overlarfdagen

R. Kakes

Een uitgebreid overzicht van de overlarfdagen en de adressen waar u de larven kunt krijgen treft u aan in het aprilnummer van Bijenteelt.

Buckfast larven

- 4 mei, Loosdrecht
- 11 mei, Zeeland (bij Nijmegen)
- 11 mei, Nunspeet
- 18 mei, Hoorn
- 25 mei, Eelde/Paterswolde
- 25 mei, Voorthuizen
- 1 juni, Veldhoven
- 8 juni, Arnhem
- 8 juni, Eelde/Paterswolde
- 15 juni, Maarheeze

Carnica larven

- 18 mei, omgeving Den Haag
- 18 mei, Twente
- 25 mei, Twente
- 1 juni, Twente
- 2 juni, Horst (Limburg)
- 8 juni, Laren
- 8 juni, Eelde/Paterswolde
- 8 juni, Twente

Nagekomen adres: bij de heer Verburg in Reewijk kunt u gedurende het hele seizoen terecht voor Carnica-larven van de lijn Schiermonnikoog. Van te voren bellen. Tel. 01829-3332.

Landbevruchtungsstations

De gegevens over de landbevruchtungsstations vindt u in het aprilnummer van Bijenteelt.

Nagekomen bericht: Op het bevruchtungsstation Marken staan vanaf nu Buckfast darrenvolken van een Duitse lijn 288 opgesteld. Bevruchtungsvolkjes kunnen worden aangeboden onder de eerder gepubliceerde voorwaarden van 15 mei tot eind juni. Vooraf aanmelden bij: E. Oortman Gerlings in Edam. Tel. 02993-68114.

Agenda

18 mei Leiderdorp/Voorschoten

Geraniummarkt te Leiderdorp en Voorschoten georganiseerd door de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde. Inl. mw. I. van de Pavert. Tel. 071-220378.

18 mei Hilvarenbeek

Open Arboretum Dag van 10.00-16.00 uur. Inl. de heer Havermans. Tel. 01611-1728.

25 mei Enschede

Instructiemorgen koninginneteelt op het Wageler in het Ledeboerpark. Aanvang 10.00 uur. Inl. J. Olde Dubbelink. Tel. 05410-15228.

25 mei Leiden

Onder leiding van een IVN-gids kan een bezoek gebracht worden aan het duingebied nabij Meyendel. Inl. mw. I. van de Pavert. Tel. 071-220378.

25 mei Middenbeemster

Bijenmarkt op het marktplein te Middenbeemster van 07.00-12.00 uur. Naast de handel in imkersartikelen en volken zal door de aanwezigheid van diverse belangenverenigingen ook de nodige aandacht aan het milieu worden besteed. Inl. P. Leek. Tel. 02993-61971.

31 mei Leiderdorp

In Wijkcentrum 'Zijkwartier', Van der Marckstraat 19 zal een praatavond gehouden worden, georganiseerd door subvereniging Leiden. Allerlei zaken zullen aan de orde komen, o.a. vragen, verhalen, ervaringen en demonstraties. Inl. mw. I. van de Pavert. Tel. 071-220378.

1 juni Meppel

Zwermmarkt achter de Algemene Begraafplaats aan de Zomerdijk van 08.30-13.00 uur. Inl. L. Hartkamp. Tel. 05221-2420.

2 juni Nistelrode

Open Dag op de onlangs gerealiseerde bijen- en vlinderweide aan de Hogeweg te Nistelrode. Aanvang 11.00-15.00 uur. Het zal echt de moeite waard zijn om deze tuin, gelegen aan de rand van natuurgebied 'De Maashorst' te bezichtigen. Inl. R. Spits. Tel. 04124-1038.

8 juni Leiden

Milieu-Bijenmarkt in en rond de Sterrewacht te Leiden van 09.00-16.00 uur. Naast de vereniging zullen vele organisaties en instellingen op het gebied van milieu en/of bijenteelt zich aan het publiek presenteren. Ook o.a. houtbewerking, keramiek, droogbloemen verwerking, aquarellen, restverwerking, been-

bewerking, volksmuziek met volksdansen en poppentheater. Inl. mw. Van Vliet. Tel. 02523-73599.

8 juni Eelde

Noordelijke Bijenmarkt van 08.00-13.00 uur bij het Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw (Elema-college), Burg. Legroweg te Eelde. Trefpunt voor imkers uit heel Noord Nederland, handel in bijen, imkersartikelen, honing en was, informatie over bijen en bijenhouden. Vrije toegang tot de schooltuinen. Inl.: J.T. Smit. Tel. 05907-1625 (school) of 05907-2668 (privé).

9 juni Nistelrode

15e Bijenmarkt op het marktplein in het centrum van Nistelrode. De markt duurt van 10.00-16.00 uur. Naast bijenvolken, imkersprodukten, gereedschappen, zullen er diverse kramen zijn op het gebied van milieu en natuur. Bovendien komt de konijnen-kippenvereniging Oost Brabant uit Gemert met vele verschillende rassen als publiekstrekker. Inl. R. Spits. Tel. 04124-1038.

15 juni IJsselstein

Bijenmarkt op het terrein achter winkelcentrum 'De Clinckhoeff'. De markt duurt van 08.00-15.00 uur. Inl. H. Meinen. Tel. 03402-43020.

15 juni Oosterwolde

Bijen- en Milieumarkt van 07.00-17.00 uur op de Schriefersronde, Bonghaer 1 te Oosterwolde. Inl. K.S. Gerritsen. Tel. 05160-15019.

23 juni Enschede

Bijentoer in het Ledeboerpark. Open Dag van de bijenvereniging van 11.00- 17.00 uur.

29 juni Voorthuizen

Bijenmarkt van 07.00-16.00 uur op de kruising Koninginnelaan/Van de Berglaan te Voorthuizen. Inl. A.J. de Waard. Tel. 03420-14534.

13 juli Uddel

Bijenmarkt bij het dorps huis Het Blanke Schot aan de Garderenseweg te Uddel. Tevens demonstratie van oude beroepen en keuring van volken, waarvoor enkele (wissel)-bekers beschikbaar zijn. Inl. E.J. van de Brink. Tel. 05770-1351.

16 juli Veenendaal

Zwermbijenmarkt van 07.00-13.00 uur op sportpark Panhuis te Veenendaal. De Veenendaalse bijenmarkt is de oudste en bekendste in West-Europa. Inl. de heer Korving. Tel. 08385-21613.

23 juli Ommen

Bijenmarkt op de Veemarkt (naast de weg Zwolle-Hardenberg) te Ommen. De markt duurt van 08.00-15.00 uur. Tijdens de markt worden er imkers-

artikelen, drachtplanten en zaden en bijenvolken verkocht. Tevens demonstratie oude ambachten en een voorlichtingsstand van de subvereniging Ommen. Inl. B. Bremmer: 05291-52402 of G.J. Spijker: 05291-51898.

3 augustus Elburg

Bijenmarkt en Oogstfeest op het landgoed Schouwenburg (tussen Elburg en 't Harde, volg de borden Oogstfeest). Bijenvolken kunnen vanaf 07.00 uur aangevoerd worden, het Oogstfeest en de bijenmarkt duurt van 10.00-16.00 uur. Inl.: B. Prins. Tel. 05250-3628.

3 augustus Zuidlaren

Bijen- en Milieumarkt op de Ekkelkamp achter de Prins Bernhard Hoeve te Zuidlaren. Tevens Zuidlaarder Honingkeuring, nadere informatie volgt nog. De markt duurt van 08.00-14.00 uur. Inl. J.K. Hamming. Tel. 05905-1957 of 1907.

7 augustus Epe

Op de 39ste Bijen- en Honingmarkt te Epe wordt voor de 10de maal ook een 'uitvindersmarkt' gehouden. Deze markt, welke gehouden wordt rondom het Gemeentehuis, begint om ca. 08.00 en duurt tot 12.00 uur, de markt zal om 10.00 uur worden geopend. Aanmeldingen voor de 'ook iets uitgevonden' markt en inlichtingen bij: de heer Morel, Laarstraat 3, 8166 GR Emst. Tel. 05787-1486.

10 augustus Zutphen

Honing- en Drachtplantenmarkt op de Schupstoel te Zutphen. De markt duurt van 09.00-16.00 uur. Op de markt wordt voorlichting gegeven over de bijenteelt en tevens imkersartikelen verkocht. I.v.m. de beperkte plaatsruimte tijdig inschrijven bij de heer J. Tempelmans Plat. Tel. 05750-24829.

10 augustus Delft

Bijenmarkt op het Marktplein te Delft. De markt duurt van 10.00-17.00 uur. Inl. J.A. de Roo. Tel. 01740-27729.

17 augustus Drachten

Bijenmarkt op het Franse Pleintje van 09.00-16.00 uur. Tevens demonstraties en propaganda. Inl. H.J.J. v.d. Broek. Tel. 05120-20489.

24 augustus Nunspeet

Bijenmarkt op het Marktplein te Nunspeet. De markt duurt van 08.00-12.30 uur. Inl.: W. Raayen. Tel. 03412-54122 of bij G. Ottens. Tel. 03412-53659.

30 augustus Enschede

Sportief met de familie op stap. Inl. H.J.G. Bonnes. Tel. 053-304868.

Op 14 februari 1991 overleed op 83-jarige leeftijd ons oudste lid en erelid van de VBBN

WILLEM ASSINK

Als bestuurslid, penningmeester, secretaris en initiatiefnemer van de beginnerscursus was hij zeer gewaardeerd binnen onze subvereniging. Na zijn bestuurlijke periode bleef hij de vereniging kritisch volgen en konden wij altijd bij hem terecht voor deskundig advies.

We zullen Wim Assink blijven herinneren als een vriend die zijn beste krachten voor de vereniging heeft gegeven.

Bestuur en leden
subvereniging Enschede e.o.

Op 3 december 1990 overleed ons lid

EGBERT BRONSEMA

op de leeftijd van 77 jaar. De heer Bronsema was jarenlang een zeer actief lid van onze vereniging en ontbrak op geen enkele activiteit.

Bestuur en leden
subvereniging Haren-Paterswolde

Verslagen namen wij kennis van het toch nog onverwachte overlijden van ons trouwe lid

CORNELIS V.D. GRAAF

op 74-jarige leeftijd.

Cor was vooral actief op het bijenpark en was een graag gezien persoon op vele bijenmarkten. Hij kon boeiend verhalen over het bijenhouden.

Wij hebben in hem een zeer gewaardeerd lid verloren.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie en vrienden.

Bestuur en leden
subvereniging Meppel e.o.

Na een arbeidzaam leven van 79 jaren, waarin zijn gezin en de bijen een grote plaats innamen, overleed op 27 maart 1991 onze oud-voorzitter

ROELF KRUIZE

Wegens zijn meer dan 55-jarige inzet voor de imkerij was hij drager van de gouden erespeld. Door het vele goede voor onze vereniging gedaan, zullen wij hem altijd in dankbaarheid blijven gedenken.

Bestuur en leden
subvereniging Musselkanaal e.o.

Cursussen

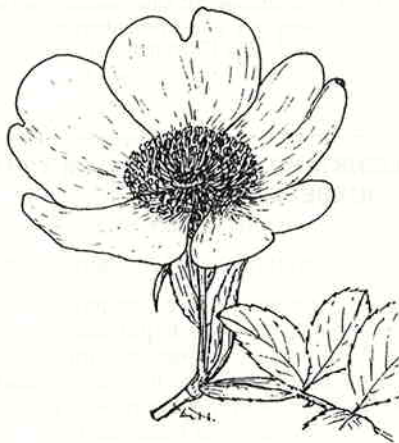
Bij voldoende belangstelling organiseert het Opleidingscentrum 't Vanck (met locaties in Nijmegen, Tiel, Velp, Cuijk, Kesteren, Apeldoorn) een cursus Bijenteelt voor beginners.

De cursus bestaat uit 40 lessen, waarvan de theorielessen gegeven worden op 7 donderdagavonden. De praktijkervaring van de bijenteelt wordt door de cursisten opgedaan tijdens 12 zaterdagochtenden, verdeeld over het bijenjaar. Alle lessen duren ongeveer 2 uur.

Het cursusgeld bedraagt f 135,- en de lessen zullen plaatsvinden op de Lagere Agrarische School te Kesteren.

De cursus is in de eerste plaats bestemd voor aankomende imkers, maar ook fruittelers en eventueel andere belangstellenden zijn van harte welkom.

Graag zo spoedig mogelijk aanmelden bij: Opleidingscentrum 't Vanck-locatie Tiel. Tel. 03440-20984 (van 08.30-12.30 uur).

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: 25 gezonde bijenvolken à f 80,-. P. Landstra. Tel. 05116-4554 (Bergum).

TE KOOP: 12 stuks complete Simplex bijenkasten als nieuw, 6 stuks 6-raams kasten, RVS slinger, bijenkappen, berokers en hallen. Alles direct leverbaar. Tel. 04192-13219 (Rosmalen).

TE KOOP: prima bijenkasten enkel- en dubbelwandig, binenbakken en ramen, alles Simplexmaat. E.J. Frieling. Tel. 05953-1784 (Uithuizen).

TE KOOP: Carnicavolkjes op 3 ramen uit diverse lijnen 07, 03, Troiseck. Vleugelindeellijsten ter inzage. Bevruchting in Lemmer. Carnicakring Ommen. B.J. Bremmer, Hardenbergerweg 77, 7731 HC. Tel. 05291-52402. N.O.Z. (ná 18.00 uur).

TE KOOP: 6 Simplexkasten met inhoud. Tel. 05920-15982 (Assen).

TE KOOP: enkele sets Buckfast kasten met Langstroth onderzetters (systeem Günther Ries) met 2 honingkamers, 2 daken, 2 bodems enz. geheel compleet. In zeer goede staat per set f 275,-. Tel. 073-141093 ('s-Hertogenbosch).

TE KOOP: 5 bijenvolken op 20 ramen, 2 complete Spaarkasten WBP. H. v.d. Brink, Badhoevedorp. Tel. 020-6594818.

TE KOOP: kunstraatgiervorm 34,5 x 21,5 cm. Tel. 08345-1083 (Braamt).

TE KOOP: 4 Simplexkasten, waarvan 2 met volk, en bijenstal. Tel. 05498-58388 (Westerhaar).

TE KOOP: Nederlandse koolzaad- en heidehoning in emmers van 14 kg netto. Prijzen koolzaad f 3,- per kg, heide f 7,- per kg. Tel. 05453-1443 (Rekken) (na 18.00 uur).

TE KOOP: z.g.a.n. honingslinger RVS voor 6 honing- of 3 broedramen, met snijkraan f 500,-. H. Gosse, Beerensteinerlaan 23, 1406 NN Bussum. Tel. 02159-15542.

TE KOOP wegens gebrek aan opvolging: 20 Simplexkasten met volk en eventueel 20 Albertikasten met volk. Diverse soorten honing, o.a. prima heidehoning, in emmers van 15 kg. Tel. 08343-1265 (Doetinchem).

TE KOOP: uitstekende bijenvolken 20 ramen compleet met Spaarkast à f 150,-. Klaverhoning f 7,50 per kg. Yerseke (Zeel.). Tel. 01131-2464.

TE KOOP: 2 prima bijenvolken op 20 ramen à f 125,-. Eventueel ook kastmateriaal, prijs n.o.t.k. Tel. 053-358707 (Enschede) (ná 18.00 uur).

TE KOOP AANGEBODEN: Buckfastkoninginnen. Zwermtraag, zachtaardig en vruchtbaar. Raszuivere KI-moeren, standbevruchte moeren en ééndags aangebroede moerdopjes. Alles nateelt van minstens een jaar geteste moeren. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. Tel. 05908-32238.

4 Jaar alweer dat Thea en Nico Oudhof, het natuurpark DE HAUT LANGUEDOC in Zuid Frankrijk, bij de echte natuur liefhebber een apart plaatsje hebben bezorgd op hun SVR camping (40 pl.) of in één van hun vakantiehuisjes. Domaine du Pioch, 34330 Fraïsse sur Agout. Tel. 09-33-67976172.

At HAY-ON-WYE, the international centre for old books. B&K BOOKS specialise in out of print and unusual books on bees and allied subjects. Current catalogue and update on request. B&K Books, Riverside, Newport Street, Hay-on-Wye, via Hereford, HR3 5BG, U.K.

Ga nu over op zachtaardige Carnicavolken in lichtgewicht Rendementkasten. Drieraamsvolk: op ramen f 90,-; in 3-raams Rendementkast f 137,50. Zesraamsvolk: op ramen f 120,-; in 6-raams Rendementkast f 187,50. Hoofdvolk (met cubitaalindex): op ramen vanaf f 250,-. Harry Töben, Barkentijn 12, 8531 CX Lemmer. Tel. 05146-2386.

TE KOOP: 4 sterke volken op ramen BF F2. Tel. 074-919529 (Hengelo).

**BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82
FAXNR. 05165-1839**

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

"niet de grootste, wel de goedkoopste"

ProPol Apitherapie Produkten

Biedt U de BEST WERKZAME en MEEST COMPLETE serie

PROPOLIS PRODUKTEN

Maar ProPol is ook hét adres voor
**KONINGINNEGELEI, STUIFMEEL, HONINGZEEP en
natuurlijk de AMBROSIA HONING-KRUIDENWIJN**

Bovendien omvat ons assortiment een grote sortering
GESCHENKARTIKELEN
(o.a. Haslinger - Oostenrijk / Moosmuller - Dld,
Melvitaflore - Frankrijk)

Onze produkten zijn o.a. verkrijgbaar bij HET BIJENHUIS,
diverse IMKERDEPOTS en IMKERIJEN

Vraag het (GRATIS) informatieboekje en de prijslijst.
Ook hebben wij een speciale prijslijst voor wederverkoop.

Propol Apitherapie Produkten
Ronde Hoep Oost 15 / tel.: 02963-4593
1191 KB Ouderkerk a/d Amstel

KUNSTZWERMEN 3,5 POND

EXPRESS-SERVICE (Levertijd 1 dag) **Koninginnen eerste kwaliteit**

B.F. LIJNEN 366 EN 424 / CARNICA LIJNENTEELT

Leverbaar vanaf 1 mei.

Tel.: 045-252408

Bereikbaar van 9.00-17.00 uur.

Waarom !!

- Zeer hoge honingopbrengst
- Zachtaardig, zwermtraag
- Hoge ziekteresistentie
- Snelle voorjaarontwikkeling
- Winterhard

Wij telen reeds 25 jaar
kwaliteitskoninginnen
Teststand met 600 volken

Bel snel:

Hoeveel koninginnen hebt u nodig? 1 of 100 stuks!

Voor Nederland:

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

Grijzegrubbe 63 - 6361 GL Nuth

Na 18.00 uur Tel.: 045-243183

Op maandag gesloten.

Prijzen aanvang 1991

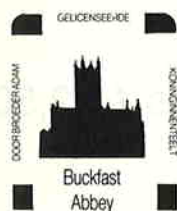
	Carnica	B.F.
Bevrucht	f 38,-	f 40,-
Kunstmatig bevrucht	f 95,-	f 99,-
Kunstzwermen		
3,5 pond	f 195,-	f 199,-

Kunstzwermen: Leverbaar 25. 4.

Koninginnen: Op wens met geknipte vleugel tegen meerprijs van f 1,-. Alle Koninginnen zijn gemerkt met gezondheidsverklaring en invoeraanwijzing.

BIJZONDERE KORTING bij grote afname. Leveringsvoorwaarden per rekening plus porto.

Beroepsimkerij Mehler · W-5531 Wallenborn · Duitsland · Fax: 0049-6573-1440

BUCKFAST QUEENS 1991

Inlichtingen en bestellingen:

M. & M. van der Zee

Langeweg 68, St. Philipsland

Tel. 01677-2522

Imkersbedrijf „DE IMMENHOF”

Biedt U een ruime sortering HONING voor wederverkoop zoals: Bloemen-, Linde-, Acacia-, Klaver- en Heidehoning.

Tevens leveren wij alle artikelen voor de moderne en traditionele bijenteelt.

Inkoop van oude raat, zegelwas en ruwe was.

Wij zijn geopend: ma, di, do en vr: 13.30 - 20.00.

Zaterdag: 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak.

Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen. Tel. 03429-2046.

ATTENTIE!
Deze honing kristalliseert na enige tijd in een witte, vaste substantie; dit proces is normaal bij ZUIVERE NIET VERHITTE honingsoorten. Het weer vloeibaar maken geschiedt door plaatsing van de gestolen pot in warm water, de zon of op de CV; MAX. temp. 40 °C (handwarm). Oververhitting vernietigt de enzymen of fermenten, die waardevol zijn voor onze spijsvertering.

De verkoop van Uw honing aan huis Gaat veel beter met een sluitzegel van Uw Bijenhuis

Deze sluitzegel is te koop

- op de markten
- bij de depothouders
- in het Bijenhuis

100 stuks f 12,50

